HOUTMAN, F.

CORT VERHAEL VANT' GENE WEDERUAREN IS

Kon. Bat. Gen.
XXII.
547.

285900

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Bib-id : 10428760
Item-id : 2121 36150

PERPUSTAKAAN NASIONAL

CORT VERHAEL

VANT' GENE WEDERUAREN IS

FREDERICK DE HOUTMAN

TOT ATCHEIN, ENZ.

Afdruk van het te Gouda
op het Stads-Museum van Oudheden
berustende Handschrift.

Gedrukt by G. B. van Goor Zonen.
1880.

RIJKS
STUDIESCHOOL
VAN
KEN

Naar aanleiding der plechtige onthulling van het gedenkteeken der Gebroeders de Houtman *op den* 1en *Juli, heden Libryemeesters der Stad Gouda, met machtiging van den Gemeenteraad, aan de belangstellende Stad- en Landgenooten den afdruk aan van een handschrift, getiteld:* Cort verhael vant' gene wederuaren is Frederick de Houtman tot Atchein *enz., en door* Frederik de Houtman, *zoo al niet eigenhandig geschreven, dan toch naar alle waarschijnlijkheid opgesteld. Zoo zal ook wel zijn broeder* Cornelis *de opsteller zijn geweest der eerste zeereis van het jaar* 1595, *waarvan op de tweede bladzijde van dezen afdruk melding wordt gemaakt.*

Dit Cort verhael *heeft op de tweede zeereis van het jaar* 1598 *betrekking, waarbij* Cornelis de Houtman, *naar bl.* 15, *in Atjeh is vermoord, zoodat de titel daarom het wedervaren alleen van* Frederik *aankondigt. Deze toch, door bemiddeling van Prins Maurits uit de gevangenschap aldaar verlost, en, na de verovering van Amboina door* Steven van Hagen *op* 21 *Februari* 1605, *Gouverneur van dat eiland geworden, zal uit eigene aanteekeningen, en mogelijk ook, voor zoo verre het de eerste maanden betreft, uit die van zijnen broeder dit verhaal hebben samengesteld. Het is geen eigenlijk dagverhaal, van den éénen tot den anderen dag bijgehouden, maar met één doorloopende fraaie en duidelijke hand, blijkbaar in rustige omstandigheden achtereen afgeschreven.*

Gelijk uit het slot blijkt, is het opgedragen aan Prins Maurits, *onder wiens Stadhouderschap en bescherming de tocht heeft plaats gehad. Volgens eene aanteekening op het schutblad* (*) *is het afkomstig uit de nalatenschap van* Frederik Hendrik, *erfgenaam van de meeste bezittingen zijns broeders. Na den dood van* Frederik Hendrik *en dien zijner gemalin* Amalia van Solms *schijnt het met een deel der roerende goederen in het bezit te zijn gekomen van Willem III. Maar het verschil dat er na diens overlijden in* 1702 *over de nalatenschap is ontstaan tusschen* Johan Willem Friso *en den* Koning

(*). *v. Muijden. Dit manuscript int Jaar* 1749 *gekoft opt Oude Hof in de verkoping van de Boeken aldaar gedaan van Prins Fredrik Hendrik van Orange.*

van Pruissen, *zal in* 1749 *oorzaak geweest zijn van dien verkoop van boeken, schilderijen enz., waardoor ook dit handschrift uit de eigendommen van het huis van Oranje is verdwenen.*

Hoe het zij, het kwam voor op de openbare verkooping, op den 10den *November* 1879 *te 's Gravenhage bij* W. P. van Stockum & Zoon *gehouden, en is op den Catalogus onder* No. 95 *vermeld.*

Het is niet zonder belang op te merken, dat noch het Rijksarchief, waar het dagverhaal berust van den eersten tocht, noch de Koninklijke Bibliotheek van deze tweede reis of van het Corte verhael enz. een exemplaar bezit. Alleen de Engelsche stuurman Davis *deelt aan* Graaf Essex *eenige zeer onvoldoende aanteekeningen aangaande de tweede zeereis mede. Door een en ander wordt zoo al niet de onbetwistbare echtheid, dan toch de waarde en het belang van het Goudsche handschrift buiten twijfel gesteld. Want men mag het nu het* Goudsche handschrift *noemen, omdat het, in prijs voor de inkomsten der Librye te hoog, aangekocht is door het Stads-Museum van Oudheden, waar het thans wordt bewaard.*

Grooten dank zijn Libryemeesters verschuldigd aan den Heer H. W. Knottenbelt *te 's Gravenhage voor alles wat bij omtrent het handschrift heeft opgespoord, en als uit zijne pen kon medegedeeld worden. Zij zelven hebben gezorgd voor eenen zoo nauwkeurig mogelijken afdruk, met inachtneming zelfs van de onregelmatigheid der interpunctie en van de ongelijkvormigheid der spelling. Gaarne hadden zij dit Corte verhael ook met den eigenaardigen Gothischen letter het licht doen zien, maar zij hebben het nagelaten om de kosten niet buiten hooge noodzakelijkheid te vermeerderen.*

Niet te min zij het aan de aandacht van het Vaderlandsch publiek bevolen.

Dr. M. A. G. VORSTMAN, *Pres.*
Dr. D. TERPSTRA,
Dr. F. H. G. VAN ITERSON,
Mr. D. N. BROUWER, *Secr.*
} *Libryemeesters.*

GOUDA, Juni 1880.

N. B. Op pag. 1 regel 9 v. o. staat *Holand*; hiervoor moet gelezen worden *Seland*.

Cort verhael vant' gene wederuaren is *Frederick de Houtman* tot *Atchein* int eylandt *Sumatra*, Inden tydt van ses, ende twintich maenden, die hij aldaer gheuanghen is gheweest.

Dewyle der menschen danckbaerheijt tot Godt ten dele bestaet, Int roemen der Godlycker weldaden, ende genade den seluen bewesen, Hebbe ick geacht myn devoir te wesen, datick de groote weldaden die de goede God my onwaerdige aertworm gedaen heeft, Inde wonderbaerlycke verlossinge uijt myner ellende, met een cort verhael vande oorspronck derseluer, aenden dach brengen soude, het welcke sich toegedragen heeft In nauolgender manieren.

Anno 1598 den 25^{en} Marty syn uijt Holand t' seyl gegaen, twee Schepen, de Leeuw namelyck ende de Leeuwinne, naer Oost India, opde Leeu was Cornelis de Houtman myn broeder als generael, Pieter Stockman als Cappiteyn, guyon le Fort, ende Jaecques Boudens als Commisen. Opde Leeuwinne, Thomas Foeymans als oppercommis ende Thesorier, Jan vander Aertbrugge als Commis, ende ick *Frederick de Houtman* als Cappiteyn. Ende syn alsoo geseylt met goede ende quade wind, ende weder, soo ons ged beliefde te geuen, landende voor d' eerste reyse naerdat wy in En-

Torbaij. gelandt in *Torbaij* door contrarie windt 17 dagen gelegen hadden, aenden lande van sint Nicolaes, aldaer wy wat ververschinge van water cregen, ende syn van daer voort geloopen sonder aenlandt tecomen, totdat wy den 8en Juny den *Equinoctiael* gepasseert

Equinoctiael.

Fernan de loronge. synde, opden 21en dito aent eyland *Fernan de loronge* geanckert, welcke eyland groot is int omgaen ontrent ses mylen, waren vele bocken menichte van diuersche soorten van seevogelen, torteldyuen, ende velthoenders, met vele Fonteynen van vers water, heeft een goede rede, oft baeye tegen Z. O. tot den N. W. wind toe beschermt, hier lagen wy tot opden vyfden Septembris toe, eer wy den windt goet cregen, ende vertrocken doe van daer, latende daertot een memorie, een sonwyser daermen op tien plaetsen de ure sien mochte, die ick daer maecte, daerop schilderende de wapenen, ende devisie van syne Ext^tie. *Tandem fit surculus arbor*, ende den naem *Frederick de Houtman*, adi 1s Septemb. 1598.

Cabo de bonne esperance. Opden 10en Nouembris sagen het land van *Cabo de bonne esperance* ende den 17en ditto de baye van sint Helena, daer wy anckerden, ende den generael met eenich volck aenland gaende, om te sien na ververschinge, ende twee, oft drie mylen telandwaers gegaen synde, ende gene ververschinge vindende, syn des anderen

Baij Soldani. daechs t' seyl gegaen, ende den 21en dito Inde *Bay Soldani* gearriueert, by westen *de Cabo de bonne esperance*, alwaer wy vers water, ende vee vonden, dan ruylden eenige beesten doch niet sonder van een grote hoop wilden besprongen te syn, ende veertien man vande onsen doodt gesmeten worden. Den 7en Decemb. syn wij uyt dese baij t' seyl gegaen. Den 17en January 1599 t' eyland van

madagaskar. *madagaskar*, oft sint Lourentio gesien, ende aengelopen ontrent tien mylen van *Cap St. roman*, ende die niet connende doubleren, hebben geanckert in *mauritius baij*, oft versche reuiere, gelegen onder

mauritius baij. de tropico, aende west syde, doe ick A°. 95 hier was met de Amsterdamsche schepen vonden goede ververschinghe, doch niet sonder verlies van volck, ende nu daer comende vonden gantsch geen vee, Jae nauwelycx volck, dese schijnen alle dagen haer plaetze te ver-

an-

anderen, haer cledinge als een cleyn katoenen cleetgen vande middel tot ouer de schamelheijt, hier syn papagayen, velthoenders, ende meerkatten, met muylen als vossen, alwaer wij maecten onse pynasse om voorte seylen, alsoo daer veel rutsen, ende droochten, inde passagien syn gelegen. Den 24en Meert syn wij uyt dese baeye tzeyl gegaen. Den 10en Aprillis gecomen byde eylanden van *Commoro* als aen Maiotte, ende op augnam, alwaer wy goede vruntschap, ende ververschinge gehadt hebben, syn den 8en Maij van Augnam vertrocken.

Adi prima Junij syn wy veruallen inde Maldijues, hoewel onse gissingh niet wel soo verre en was, doch vermoeden wy, groote stroom mede hadden, syn recht veruallen inde straet op drie graden 30 minuyten benoorden den linie equinoctiael, wy hebben hier geanckert onder een cleyn eijlandeken, daer geen volck op en woonden, daer waren seer veel Coockesnoten. *Adi* 2en dito hebben een barck, oft prauw aengehaelt, het welck quam seylen, waer in was een Jongh edelman, soo t' scheen aen syn habijten, met syn vrouw, dewelcke een goude ketingh omde hals hadde, ende beyde haer ooren van bouen tot beneden vol goude rooskens die daer in staecken, welcke de maniere van *guiserat* ende de quartieren syn, hij was seer bevreest, want hij ons presenteerde, datmen de barck met syn huijsvrouwe soude laten varen, hij soude inden schepe blyuen, totdatse ons beesten, schapen, ende verversingh hadde doen brengen, doch wy bewesen hem sulcx niet en begeerden, ende dat hij geen vrees hebben en soude, wy vraechden om een lootsman die ons door de eylanden brengen soude, seyde hij: geen en hadde, die vande groote schepen verstondt, het scheen hij naer een eijland wilde metder wone, want hij alle syne bogagie mede hadde, syn service van schotelen en ander waren, alle seer fyn metael, als cleyne clocxkens, ende seer net gemaect. Hebben haer onbeschadicht laten varen, gauen die vrouw een fyn coralen paternoster doch en was int schip niet, daer naer is de pynas met een boot geuaren, aent naeste eyland om te besichtigen watdaer mochte syn, daer comende is al t' volck ge-

Eijlanden van Maldijves.

2en

Eylanden van Maldijves.

gevlucht, behaluen eenen creupelen man, die niet en mochte loopen, doch siende men den creupelen geen quaet en dede, is het volck weder voort' gecomen, ons volck besagent stedeken, welck niet besonders was, quamen in haer *miskit* oft kerck, daerse vonden eenen groten metalen lamp int midden vande kerck hangen, lieten oock haer boecken, ende schriften sien, die in een kist Inde kerck lagen, was int *Arabes* geschreuen, hebben hier de wet van mahomet. Dese eijlande vande Maldives achtick het aent vaste landt vast geweest es, als wel by ogen te mercken is, want soo ick gesien hebbe is het anders niet aentesien, als een verdroncken landt, — siende tot hondert, en hondert plaetzen cleyne eijlandekens, clippen, rutsen, iae hele droochte, als een mensch ouersien mach, alwaer maer drie, oft vier voet waters is, alsoo dathier een schip niet wel mogelyck en is sonder lootsman door te geraken, oock wat maer een cleyn eijlandeken is van een roerschoot int rondt, staet al vol Coockesbomen; ten waer het by oude tyden geen vastlandt geweest en ware, daer het noch syn voetsel affhadde, het waer onmogelyck byden mensch te gelouen, daer yets opgroeyen soude mogen, nadien datde eylandekens soo cleyn ende rondtom int sout water leggen. Ende dat meer is het cleyn eijlandt daer wy ondergeset lagen, waren seer veel fraye wercken, welcke meest verual-len waren, die seer constich naden ..... gewrocht waren, het scheenen alle manieren van tempels, ende offerplaetsen, welcke daer waren in dat cleyn begrip wel tot 10, oft 12 toe, onder welcke een was dat seer uytgenomen van een outwerck was, alle van blauwe steen, rondtom met syn listen *basementen: — Cappeteelen: Fristen:* syn tandeersel, de trappen vande inganck borstwys, ende waer ick meest aff verwondert was, dat ist dattet alle sonder kalck, oft eenige vasthouwende materie aen malcanderen gebrocht, dan was alle met gehouwen spondingen soo dicht geuoecht, datmer niet een punt van een mes in conde crygen, ende op ieder hoeck een slot steen, dat het gehele werck tzamen hielt, om dese tempel was een viercanten muijr, met eenen brede ganck om gemaect, ende buyten dese ganck

ganck, waren veel doodtgraften, op welcken eijnden, stonden stenen, een ten hooffden, ende een ten voeten, die mede seer heerlyck uytgehouwen waren, sommige met *lofwerck*, andere met *Arabes* geschrift. hier stonden oock stene waterputten die verdroocht waren, onder eene dewelcke scheen een vyuerput te syn was .... voet int rond alle van witte steen gemaect, men gingender met stene trappen in. Noch was hierbij eenen veruallen *piramides*. waer van men noch de voet, oft fundament mochte sien, was 12. voet int vierkandt, het scheen een schoon werck geweest te hebben, want het oock al met syn lijsten rond, hol, vierkant, ende tandeersel, alle op syn proportie gewrocht, de tempels stonden alle oost, ende west, d' inganck int oost, ick achte dit een heijlige plaets moet geweest syn, ouermits alle deze wercken bij malcanderen stonden. Vonden mede op het gehele eijland geen gebouw van eenige huijsen, oft eenige teyckens van bewoondt tezyn, ende is noch tegenwoordich niet bewoondt. Voorts alsoo wij hier twee, oft drie dagen gelegen, ende de ruymt van Coockesnoten gehaelt hadden, t' seyl gaende, was ons ancker onder een clip, wonden dat het touw brack, lieten het ancker daer staen, ende de pynas wonde mede syn ancker stucken.

Eylanden van malidijves.

Adi 4^en^ *dito* t' seyl gegaen om door de straet te lopen: Nanoen isser een prauw ons aenboort gecomen, quam vant groot eyland van *Maldijva*, waren met haer seuenen, waer onder een out man was, die goet portugys sprack, hij seyde hij aenboort quam, om ons den wech te wysen, want het seer periculeus is, oock en isser nieuwaerts geen ancker grondt, wy seijden wy hem betalen wilden, alsoo dat hij ouerquam meenden wy portugysen waren, sauonts meenden wyt onder een eyland te anckeren, doch dreuen aff, hebbent snachts ouer en weer geleijdt, des anderen daechs de son Z. O. syn door de straet in see gecomen. Hebben haer tien stucken van achten, een sack rys, ende anders gegeuen, alsoo daaze seer wel te vreden waren, syn weder naet eyland Maldiva geuaren, dit oost eynd van deze straet leyd op 4^en^.

A-

12 en. *Adi* 12en *Junij* gesien *Caep Commeri* leyd op neghen gradgn bc noorden den linie.

Sumatra. *Adi* 23en *Junij* sagen het eyland *Sumatra*, saedts is de pynas tusschen twee eijlanden door geloopen, ende alsoo wyt droogh vonden syn wedertzee geloopen, ende snachts alsoo het hard weyde

24en. hebben met cleyn seyl bygeleydt. *Adi* 24en weder naet land geloopen, ende alsoo wy seer omde noort gedreuen waren syn sauonts aende noordtoostzyde van *poulou Weij* geanckert, — is een eylandt

25en. daf inde bay van *Atchein* leydt. *Adi* 25en hebben wy volck vant eyland gesproocken, seyden daer portugysen Fusten van malacken

26en. tot *Atchein* waren, sochten voort een andere bay daer verscit water was. Adi 26en syn wij met de schepen nade bay gelopen, hebben aldaer vers water gehaelt, ende alle ous schut bouen gehaelt, ende schoon gemaect.

Adi 28en *dito* isser een *Canoo* aende Leeu gecomen, alwaer Isenout den Commys vande pynas in was, denwelcken seyde sy metden Pynas al voor *Atchein* geweest waren, doch alsoo daer eenige schepen laghen, niet wetende wat het voor schepen waren, syn se metden pynas na een eijland gelopen, dat mede inde bay was, seyden sy *Antoni* een engels bootsman al na *Atchein* gesonden hadden, die al weder aenboort was, ende oock wasser een man van de *Canoa* inde pynas in ostagie van Isenout gebleuen, sy brochten een monster van peper mede alsoo dat wy alle seer verblydt waren vande goede tydingh, ende dat die pynas oock aldaer was.

Adi 30en *Junij* isser een ander *Canoa* aenboort gecomen, met ses oft seuen man, waeronder een was met een rood stockgen, welck is een teycken vanden Coninck, als een bode, oft een *augesil* gelycker in Spangien syn, desen versochten om eenich van ons volck om naer *Atchein* tevaren, ende presenteerden andere In ostagie telaten, alsoo dat voor goet geuonden werde, dat Wouter Walleus, ende Naningh Clock derwaerts souden varen, alsoo se beijde de portugysche spraecke conden, hebben haer eenighe presente aen den

Co-

Coninck medegenomen, als Fluweel, spiegels, ende anders, daer syn twee man in ostagie gebleuen. Ditto hebben ons ancker gelicht, ende nade bay van *Atchein* gelopen, ende ontrent een cleyn myl van *Atchein* by een cleyn eijland geanckert. Sumatra.

Adi prima July isser een portugys aenboort gecomen genaempt *Simon Rodrigues*, denwelcken eenen portugyschen brief brocht, van den Tommagon van *Malacca*, genaemt soo hij schreef (: *don alfonce Vincenti* :) welcken nu tot *Atchein* voor *Ambassadeur* met een *Fust* gecomen was, schreeff inden brief datter tot *Atchein* ladingh genoch was, ende dat hij onsen vriendt wilde syn, als breder byden brieff, desen portugys brocht oock twee koeyen, seyde het een vanden Coninck, ende het ander vanden Tommagon geschoncken werde, men gaff hem eenen Coralen paternoster, ende yets anders, is tegens Den auondt weder aenland gheuaeren. July 1599.

Adi 2^{en} *dito* is Naningh Clock metde *Atcheinesen* aenboort gecomen, Wouter walleus is noch aenland gebleuen. Dito Nanningh Clock vertellende haer wederuaren, seyde sy seer onthaelt waren met eeten, ende drincken, ende worden gecleedt opde manier vant' land welck daer de manier es. Dito sauonts synder twee sloepgens met volck aenboort gecomen, waerin was eenen gelubden vanden coninck, denwelcken quam met een goude t' *Siap*, hangende met een gouden ketingh om den hals, welcke t' siap was een teycken, ende gebod vanden Coninck, welckmen inde handt moet nemen, ende horen wat den Coninck gebiedt, soo was hij eyschende als dat den generael aenland soude coomen, gauen haer tot antwoord als dat het van auont telaet was, ende nadatse wat geseten hadden, ende haer eenige sier aengedaen waren, synse weder naland geuaren. Ditto snachts synder weder sloepkens met *Atcheinen* aenboort gecomen, omden generael Cornelis de Houtman, ende brochten ostagiers als eenen *Sabandaer*, genaemt *Sabandaer Abehip* met noch eenen genaempt *Poisidatan* met noch sommige anderen. Alsoo is den generael Cornelis de Houtman den 3^{en} July aenland geuaren, met Jaecques boudens, ende aenland comende, ist den 4^{en} dito haren

Atchein

ren feest geweest, was dat het haer nieuw Jaer was; met den nieuwe maen. Alsoo dat daer veel oliphanten toegemaect, ende met cleden, ende cieraet behangen, van gelycke depaerden met vreye sadels, dan sit alle den adel op oliphanten, sierlyck toegemaect, ryende voor, daer naer compt den Coninexsoon, den welcken sit op eenen oliphant daer een huijsken opgemaect is, seer sierlyck toegemaect, alwaer hij in sit met een gouden helm off hoet op syn hooft, syn armen, ende voeten vol goudeslangen om syn hals veel goude Juwelen met seer costelycke gesteenten om hem gaende seer veel vaentgens en andere dinghen daer toe gemaect, ende aldus rijdt hij nade *moskijt*, ofte kerck, hebbende seer veel Instrumenten, als *bassuyen*, *trommels*, *beckens*, ende andere. Ende aldus rydende soo sat den generael Jaecques boudens, ende den Tommagon mede op een oliphant, soo wast dat onse trompetters mede inde feest waren, ende bliesen opde trompetten, soo is den oliphant daer den prins op sat dul geworden, alsoo dat hem niemandt houden en konde soo is daer een groot remoer geweest, den prins, alle syn goude armringhen, hellemet welck seer swaer van goude waren van hem wierp, ende sprongh vanden oliphant aff, deswarten wilden sustineren dattet vant' vreemt geluyd van onse Trompetten was, alsoo dattet noch ten besten vergingh, doch waren sommige Juwelen verloren. Adi 8^{en} dito den generael weder aenboort gecoomen, brocht methem vant' landt 25 baren peper, den *Sabandaer*, ende den anderen, die voor ostagiers inden schepe waren syn aenland geuaren, waren gecontenteert. Den generael siende hij anders niet dan alle vruntschap bemercken conde, hoopten wel ladinge te becomen, want de peper tot redelycken prys was, als acht *Taijeel*, doch daer en mocht niemandt van de borgers aen ons vercoopen, sonder consent vanden Coninck, den Coninck heeft ons daer een huijs gegeuen, alwaer Jaecques boudens voor eerst in was met 4 man tot hem, hebben eenige Coopmanschap aenland ghebracht.

8^{en}.

10^{en}.

Adi 10^{en} *dito* ben ick voorden Coninck geweest, alwaer veel eten bereydt was, dede daer twee meyskens dansen die seer sierlyck toege-

gemaeckt waren, met goude ketingen, goude Juwelen, met gesteen- Atchein.
tes versiert, goude arm, ende voetringen, daer na gaff my den Co-
ninck een cleet na haer lands manier, met een *Cris*, ofte poengiaert.
Daer na ben ick metden Coninck inde riuier gegaen, ende aldaer
int water gestaen met alle syn *Adel*, soo is daer ouerluodich van
allerley eeten, ende drincken, als seer starcken gebrandewyn, voorts
ben ick tzauonts met een oliphant thuys gebrocht, ditis altydt de
eere, ende ciere dien vreemde lieden bewyst, ende aendoet, voorts
alsoo den peper traech aenboort quam, ende den *Sabandaer* niet
leueren wilde, seyde doen dat den peper niet minder als voor
vyftien *Tayeel* te coop en was, ende des anderen daechs meerder,
alsoo dat wy tot geen coop en conden comen, ende hoewel wyt
altemet aenden Coninck versochten, om tot een redelycken prys van
des Coninex peper te copen, ende dattet hem beliefde licentie te
geuen, dat wy vande borgers mede coopen mochten, alsoo dat den
Coninck tot antwoordt gaff, dat hij hem metde Coopmanschap niet
en bemoeyden, dan dattet den *Sabandaers* officie was. Daernaer syn-
der drie ostagiers aenboort gecomen, hebben versocht dat den ge-
nerael soude aenland byden Coninck comen, denwelcken wilde een
vast verbond met ons maecken, te weten, soo wy wilden hem assis-
teren met onse twee schepen ende pynassen, tegen die van Joor
welck vianden syn, hij soude ons met peper contenteren. Soo ist
dat den Generael, de Commysen, ende de Cappiteyns, daerop bij hem
geroepen, ende haer van sulcx voorgehouden heeft, seggende wat
haer vande saeck dochte, alsoo wy lange uytgeweest waren, ende
groote maendgelden verlopen waren, ten anderen datmen de peper niet
tot eenigen prys geleuert conde crygen, ende dat ons Cargeson cleyn
was, dat somen tot sulcken prys, als vyftien, ende twintich tayeel
soude coopen, conden qualyck het cleyne schip laden, soo heeft
het Collegie goed gedocht somen daer voor een goede pertije peper
conde crygen, datter niet ongeraden en dochte, soo isser geresolueert
met stemmige dat den generael aenland soude gaen, ende daer aff
tracteren. Den generael is aenland gegaen, ende de drie ostagiers syn

Atchein. scheep gebleuen, als by namen *poosi poule*: *posi labo*: ende *katzong*, wasde soon van een vande Sabandaers. Aenland synde heeft een accoort metden Coöninck gemaect te weten, dat wy souden met de schepen gaen neffens syn Armade, na Joor souden geen tochten te land doen dan souden maer uytde schepen de Forte beschieten, ende souden eenich swaer geschut derwaert brengen, die sij met haer prauwen daer niet brengen en mochten, ende en souden niet langer als drie maenden uyt syn, hiervoren souden wy in recompence hebben 2000 baren peper te weten, duysent baren eer wy van *Atchein* na Joor t' seyl gingen, ende duysent baren als wy weder tot *Atchein'* vande tocht quamen, hierenbouen soude den Coninck aas fictualie bestellen als rys, vleesch, ende wyn, ende tot verseeckeringe van hem, soude een van ons, met eenich goet tot *Atchein* blijuen, totdat wy weder van Joor quamen, dit alles aldus gedaen, isser een brieff gemaect ende metden Coninexsegel gesegelt, darenbouen den Coninck, ende den generael ieder een eedt gedaen, dat alles sonder fraude was, terstondt heeft den Coninck een brieff gegeuen, dat wy souden halen tot pedir 300 konsiens ongestoten rys, 100 konsiens is ontrent 500 schepelen, hebben de pynas derwarts gesonden, welcke d'eerste reijs weder gecomen is vol ongestoten rys, brochten mede sommige baren peper diese daer gecoft hadden. Daer naer hebben den pynas weder naer pedir gesonden, omde andere rys tehalen, soo ist dat ondertusschen twee *Joncke* met een bantyn van *malacca* gecomen syn, waer mede eenen *Ambassadeur* van Malacca quam, genaempt *Simon Nunes* dewelcke oock medebrachten twee Ambassadeurs vanden Coninck van *Atchein* die tot Malacca geweest waren. Nu alsoo wij meenden alles wel vast met den Coninck besloten was, gelyck wel soude behoren tezyn, ijets dat met eede beuesticht is, hebben wij onse pynas die inde Leeuinne was, tot Atchein opgeseth, om mede toete rusten, hebben de timmerlieden daer aen laten wercken. Ende alsoo den generael een tydtlanck aenland geweest was, omdat de leueringh van peper wat voortgaen soude, die doch slappelyck voortginck, den Coninck syn excuse nemende, dathij was ver-

verwachtende eenige prauwen met peper die van sammerlange, ende Atchein.
passangan comen souden. Soo ist dat den generael opden 9en Septembris met dea Sabandaer, ende *Corcon* met *Sijmon Nunes* den portugysche *Ambassadeur* aenboort gecomen syn, aenboort synde, synder eenige prauwen vant' oost gecomen, seyden de prauwen met peper waren, die van sammerlang quamen. Voorts soo nanoen weder aenland souden varen, begeerde den *Sabandaer*, ende *Corcon*, dat ick mede aenland soude varen, alsoo myn broeder scheep bleeff, die een wyl aenland geweest hadde, hij seyde dat gansch geen quaet sien, oft vernemen conde, ende hoopten wij haest tot onse last souden geraken, soo ist datick gerefuseert hebbe mededegaen, ende seyde dat stockman medegaen soude, alsoo ick laest aenland geweest was, waerop dat stockman antwoorde, staende aen backboort byde groote mast, gaet ghij nu dese reijs aenlandt, ick sal daer nae wel aenland varen, oock den generael seyde dat ick soude gaen, om den *Sabandaer* ende den *Corcon* te contenteren, ten anderen siet dat het werck vande timmerlieden aende pynas wat gespoet wordt, waer op ick noch antwoorde dat Thomas Foeijmans mede aenland was, ende dat wy beijden niet uyt het schip mochten syn, seyde den generael seluer inde Leeuinne gaen soude, soo lange icker uyt was, oock seyde ick mocht ouer een dach oft 2 wedercomen, want hij dan weder aenland wilde, ick hebbe geantwoort, alsoo hijt' alsoo begeert sal icker varen, ick hebbe willen aende Leeuwinne varen, om myn schipper sulcx teseggen, ende een ondercleedt aen tetrecken, waerop den generael seyde soo ick cleyderen van doen hadde, dat syn kist met clederen aenland ware, ick mocht daer myn gerieff uytnemen, soo sy ick alsoo ick stonde metden Sabandaer ende Corcon aenland geuaren, ende aent Casteel comende lagen daer alle de prauwen, die sy seijden met peper geladen waren, by welcke den prins met syn sloepken by was, dewelcke ons siende riep ons bij hem, ende gaff ons vande brandewyn te drincken, ende voort thuijs gegaen.

Adi 10en *Septembris* smorgens sy Guyon le Fort, ende ick met den

Atcheim. den *Sabandaer* nadẽ Coninck gegaen, dagcomende syn wij binnen byden Coninck gecomen, alwaer wij maer met ons ses, oft seuen saten, als den *Schech* is den raetsheer vanden Coninck, *Sabandaer* ende de *Corcon*, soo heeft my den Coninck doen vragen, waerom datick de vrientschap niet beter methem en hielt, dat ick hem niet en quam besoecken, ick antwoorde hij my sulcx vergeuen soude want ick een tydtlanck niet wel tepasse geweest en hadde. Daernaer heeft hij my doen seggen, alsoo hij begeerde, dathet swaer geschut dat byt Casteel lach des anderen daechs geschẽpt soude werden, vraechde hoe, ende in wat maniere men dat aenboort soude crijgen, ende wat houten men soude moeten hebben om daer ouer te maken, seyde hijt desen dach soude laten houwen, ende gereetmaken, was oock eyschende eenige bootsgesellen van ons volck, alsoo die beter met het geschut om gaen conden, ick seyde men in alles doen soude dat mogelyck is, ende na sommige andere propoosten syn wy uijtgegaen, seyde den *Sabandaer* alsoo het vrydach was, welck is haren *Sabat* mosten sy inde kerck gaen, dan mosten nanoen wederbyden Coninck coomen, alsoo ginck le Fort ende ick nahuys. Ditto nanoen synder twee mannen met rode stockgens int huys gecomen, ende seyden dat ick byden Coninck comen moste, ende aldaer comende sat *alfonce Vintcenti* ofte *Tommagon* daerbijden Coninck, aten ende droncken, saten daer totden Auondt, reden met een oliphant naerhuijs daer comende ben terstondt naer *Campong pegu* gegaen, alwaer ick de vloot vond, menende na boort te varen, vondt den Sabandaer aldaer die eenige kisten in den boodt dede, seyde hethaer bogagiekisten waren, ende alsoo ick meende Inden boot te gaen, seyde den *Sabandaer*, dat ick dien auond niet varen en mochte, want hij noch een weijnichmet my te spreken hadde, ende dat wy smorgens met malcanderen aenboort varen soude, alsoo dat hij niet begeerde ick dien Auont soude aenboort varen, welck ick le Fort hebbe belast te seggen aenden generael datick gereedt was aenboort te varen, maer dattet door den *Sabandaer* belet werde, (: gelyck als oock dattet niemandt, Jae geen

geen, schuijt van land mochte varen, oft most met weet, ende be- Atchein
lieten vanden *Sabandaer* syn, ende een van syn volck mede heb-
ben, oft wy mochten voor by het Casteel niet:) Ditto snachts alsoo
een dieff in ons huys was, is Coeymans met een rapier hem naege-
lopen, heeft hem seluen int been gequetst.

Adi den 11en *September* smorgens vroech is den Sabandaer in dito geschiede de moort.
ons huijs gecomen, vraechde offer een sloep het volck gecomen wa-
ren, om het geschut aff te schepen, seyde ick Jae datter een was,
hij liet terstondt den peperweger halen, seyde hij terstondt aenboort
wilde, ende datse de peper wegen soude dier inde prauwen waren,
hij seyde ick in huijs soude blyuen, hem verwachtende doch ick
vernam hem niet weder, dan verstondt dathij al met een schuytgen
naboort was. Ick ben na *Campong pegu* gegaen, alwaer onse sloep
lach, meenende daer mede naet Casteel te varen, soo is daer terstondt
de Meester vande bootsgesellen met den tolck by mij gecoomen,
seyde datter eenige touwen waren, die wij mede aent Casteel nemen
souden, ben ick met twee man gegaen, alsoo dat wy quamen daer
onse pynas gemaect worde, alwaer den prins was, ende den ouden
Coninck mede quam, aende welcke ick versochte de touwen, ende
het gereetschap daermen het geschut medesoude bearbeyden, seyde
hijt soude doen bestellen, ende dat ick met hem gaen soude, ende
synde gecomen by een van syn huijsen, staende aenden reuier, al-
waer wy neder geseten syn, metden Coninck, ende den prins, daer
na quam daer oock den *Tommagon* van *malacca*, daerna isser Guyon
le Fort mede by gecomen, die seyde alsoo hij van boort quam, dat
den Sabandaer, ende den Corcon al aenboort waren, ende souden de
peper wegen. Hier een weynich geseten hebbende, hebbe ik aen
den Coninck versocht, om naer ons volck tegaen diese seyden al
met het geschut doende waren, seyde den Coninck datick blyuen
sitten soude, dat het volck het werck wel doen soude, doch alsoo ick
seerhard aenstaende was heeft hij my licentie gegeuen om tegaen,
ende thuijs comende ben ick voort na *Campo pegu* gegaen, om voort
naet Casteel tecomen, daer comende en hebbe niet naet Casteel
con-

de moort 11en. connen geraken, want my niemand ouerde riuier en heeft willen setten. Corts daerna isser eenen gelubden vanden prins genaempt *Negat Raija* met drie, oft vier oliphanten gecomen, met bogen, ende spietzen, heeft terstondt tot my geroepen, ende geseyt, datick by den Coninck comen moste, welcke ick refuseerde, doch noyt doende, most op een Oliphant sitten, ende worde weder naet hoff gebrocht, daercomende was den ouden Coninck al nabinnen, dan sat den prins, metden *Adel*, ende den *Tommagon* een weynich daerna es Thomas Foeymans, ende Hans de Meyer by ons gecomen, soo heeft den prins doen vragen alsoo daer geschoten was, wat het voor schieten was, waerop wy antwoorden dat mogelyck den *Sabandaer* van boort voer, ende dat het eerschoten waren, (:doch sy wisten wel beter:) ende alsoo Coeymans niet wel tepasse en was, heeft hij om consent gebeden, maer den prins seyde hij blyuen sitten soude, ende alsoo de timmerlieden cleyne spijckers van doen hadden, hebben deselue versocht, alsoo dat Coeymans, met Hans de Meyer, ende een cleijne Jongen metde t'siap uijtgegaen syn. Terstondt daer naer isser een t'siap vanden ouden Coninck aenden Prins gecomen, alsoo dat alt' volck terstondt op ons sagen, ick seyde tegen le Fort datter niet goets voorhanden was, want den *Tommagon* metden *Prins* saten en luysterden. Corts daer naer isser noch een *Siap* aen den prins gecomen, alsoo dat het volck noch bet op ons sagen. Ten derden noch een. Soo is den prins opgeresen, ende heeft den *sabel* uyt syn scheyde getrocken, ende terstondt synder wel 200 sabels getrocken, ende hebben terstondt myn bij de hals gegrepen, ende terstondt myn gouden sufflet affgeruct, ende smeten mij met een blote Cortelas opt' hooft, doch most met het plat syn, want ick en was niet gequetst, daer naer sij ick tegen de aerde geworpen, ende hebben met voeten op myn keel getrapt, ende myn handen, ende armen wel vast gebonden was, opstaende sach dat le Fort mede wel vast gebonden was, soo wast datter noch drie man van ons volck, after ons geseten hadden, als den hoochbootsman van Leeu, ende Jacob Corporael vande Leeuwinne, alias Calis Jaep, met noch eenen

Jong-

Jongman dat onse tolck Inde portugysche spraecke was, dese siende wy aengeuat worden, syn sijlieden Inde riuier gesprongen, alwaer de swarten terstondt naliepen, ende hebbense doodt gesmeten, syn daer met ons tween gebonden nedergeset, niet wetende offer meer van ons volck, die aen land waren Int leuen waren, ofte niet. Oock heb ick terstondt vande swarten verstaen, dat myn broeder den generael Cornelis de Houtman mede doodt was, welck my een droeue tijdingh waere, voorts soo is den verrader Tommagon bij ons gecomen, aldaer wy gebonden saten, heeft geseyt als dat den Coninck was eyschende het eene schip, soo wy hem dat wilden geuen, soude ons vry laten, waerop ick hem geantwoort hebbe, datwy geen macht, om een schip noch vant minste daer in was en hadden tegeuen, ende dat wy maer Dienaers, en waren vande schepen, ende degene die het goedt toequamen, ende dat wy daervoor onse maendtgelt, oft salaris ontfingen, alsoo dat wij hier niet in te gebieden hadden, alsoo wy *Catijf* oft geuangen waren, ende alsoo het tegen den auondt ginck is den verrader Tommagon met syn volck uijtgegaen, ende buyten comende seyden sy tot spot van ons die daer gebonden stonden, ende seyden: *Agorasta grandfiesta:* men mach dencken hoe het ons int harte gesneden heeft, (:maer God wil sodanige verrader stucken tot syndertydt loon affgeuen:) Daernae syn wij uyt gebrocht, vonden daer noch drie van ons volck die gebonden stonden, wy vraechden hoe het met hetander volck was, seyden sy alle doodt gesmeten waren, ende alsoo wy seer onlydelyck gebonden waren, hebben versocht geboeijt te wesen, de welcke wij ontrent twee uren Inden auond cregen, werde ieder met een dicke Iseren span, met twee ringen omde benen met ysere nagels geclooncken, ende syn byde poort vant Hoff bewaert, ten waer noch niet genoch dat wij sulcke sware boeyen aendebenen hadden, mosten noch yeder een hout met een strop omde hals hebben, alwaerse onze handen mede aenbonden, s'nachts isser eeten uyt het Hoff vanden Coninck aen ons gecomen, (:doch onsen appetydt en was niet groot:) na middernacht hoorden wy een schoot schieten, ende corts

Adi 11en September van de Moort.

Atchein 12en September. corts daernaer hoorden wy seggen dat de schepen wech seylden, tegen den dach hoorden datter noch van ons volck int leuen was, die vant volck byt Casteel ouergebleuen waren, alsoo datter 28 persónen aenlandt doot bleuen, ende met ons 28 perzonen noch geuangen bleuen, soo tot *Atchein* als tot *Pedir*, alwaerdergene doot-gesmeten syn van die metde pijnas daer waren.

Adi 12en *dito* smorgens hebbe ick terstondt versocht een brief te schryden nade schepen vermoedende dat sy niet verre mosten syn, met welcken brieff den putger soude mede aenboort varen, hebbe een brief geschreuen hoe het met ons aenland gestelt was, daer-naer is den ouden Coninck buyten gecomen, ende alsoo wy Inde poort stonden, daer hij door most hebben wij hem alle een voetual gedaen, gebood dat le Fort, ende ick mede soude gaen, werden in een prauw naet Casteel geuoert, daerhij oock met syn oliphanten ginck, aent' Casteel comende werde le Fort, ende ick voor hem gebracht, geboodt men ons de boeyen soude affdoen, welck gedaen synde, seyde dat le Fort met een prauken naboort varen soude, mits belouende dathij soude wedercomen, ende datde schepen weder opden rede soude comen, ende wilde met haer handelen, want datter geschiet was dattet den schult vanden *Sabandaer* was, dewelcke nu doodt was het welck le Fort beloofde, ende beloofde my dathij ons niet verlaten soude, soo is le Fort met een vis-schersprauken, ende den putker met een andere prau nade scheepen geuaren tesoecken. Le Fort is inde schepen gecomen, maerden putger is wederom gecomen, seijde hij byde schepen geweest hadde, dan alsoo de swarten siende daer een prauw aenboort was, en hebben den putger niet aenboort willen brengen, hier lagen veel prauwen byt Casteel, oock den fust vanden Tommagon, ende de portugysen alle int geweer, sy meenden noch een tocht nade schepen tedoen. Daer naer is den Coninck weder na *Atchein* gereden, gebood ick op een Oliphant sitten soude, ende tot Atchein comende syn aende reuier geseten, ende heeft belast datze onse doden grauen souden, daer naer isser een sloep gecomen daer alle de kis-

kisten, ende het goet in was, datter In huijs oft logie gebleuen waer, heeft tot mij geseyt datick alle de cleyderen nemen soude, soo hebbe ick alle de cleyderen van myn za: broeder, ende van Coeijmans mede de andere die daer waren met een siluere schael alle in een kist geslooten, ende in s'Conincx huijs gebercht, waer van ick de sleutel hadde, daer naer is het ander volck mede daer gecomen, den Coninck dede haer te eten, ende tedrincken geuen, soo ist datternoch een van ons volck gebonden gebracht worde, de welcke een dach meteen nacht hem onder ruchte verbercht hadde, is terstondt los gemaect, ende byde anderen geseten. Atchein 12en September.

Ad. 13en *dito* smorgens alsoo ick verstaen hadde datter noch een man inthuijs was van ons volck die gequetst was, hebbe ick vercregen ick derwaerts ghaen mochte, ende ontrent hethuijs comende werde lijf in een deecken my te gemoet gedragen, ende seer gequetst synde werde byden Coninck gebrocht, de welcke hem dede te eeten geuen, daer dede hem den Coninck vragen offer geen gelt inthuijs geweest was, dewelcke seyde Jae, datter ontrent seuen, oft acht hondert stucken van achten mosten syn, soo isser een kist weder gehaelt die des vorigen daechs niet open geweest en hadde, oorsaecke datter geen sleutel en was, ende dese kist openende vonden daerontrent ses hondert realen van achten Inne, de welcke den Coninck alle nam, ende liet ons de ledige kist volgen, daerna heeft den Coninck belast datmen Hans Decker, met noch een die quest was doen meesteren soude. Dito isser een brieff int duytsch, ende int portugys vande schepen gecomen, den Inhout was hoede *Atcheinen* met het vergiff Inde schepen gehandelt hadden, ende hoe-haer elff galeyen, oorloch aengedaen hadden, doch en waren maer prauwen, schreuen soo wy om gelt, oft goet te lossen waren, souden het niet sparen, ende datze daer noch ontrent drie oft 4 dagen houden souden, om antwoort te verwachten, als breder byde Copie, ende was ondert. Jaecques bouden — Pieter Stockman, Guyon le Fort wenscht dat ghij hier waert daerick ben, het welck niet en was dat hij belooft hadde. Ick hebbe terstondt een brieff tot antwoort ge- 13en.

Atchein 13en September. schreuen, met den brenger die le Fort aenboort gebracht hadde, genaemt *piere louwrensz* de portugysche spraeck conde, is terstondt met een visschersprauw met eenige vruchten weder nade schepen geuaren, dochwaer hij de schepen sochte en condense niet vinden, wederom comende is dito brenger wel vast gebonden, sy seijden hij le Fort om gelt vry gelaten hadde, voorts alsoo deschepen wech waren syn aldaer metons elff man gedangen gebleuen, niet wetende hoe het methet volck was, dat metde pynas tot pedir was, vergaen. Voorts soo hebbe ick soo veel myn vermogen het volck vermaent dat niemant hem vermeten soude datse eenige wercken conden maken, oft haer beroemen met eenich groff geschut omme tegaen, anders dan datse met een roer schieten conde, ick seyde ick sorge het ons alle sal affgeuordert worden, ende die ijets belydt die sullen sy aensoecken om *moors* te worden gelyck geschieden, soo isser de opperste vande Gouvernante vanden Coninck synde een vrouwe bij my gecomen, my vragende wat ick doen conde, oft ick geen verstandt en hadde van geschut tegieten, oft yets anders dat tot dienst vanden Coninck, oft landt soude mogen syn, waerby belouende vele schone beloften, die ons den Coninck doen soude, gaff tot antwoordt datick geen werckman en was, van sodanige wercken, dan soo hij my begeerde t'employeren ter see, om op eenige plaetsen te varen, dat mynen dienst syne *ma*t. niet gebreken en sal, daer na is al ons volck ijeder by hem geroepen, haer oock sulex affuorderde, gauen tot antwoort datze maer bootsgesellen en waren, ende anders niet Conden.

19en. *Adi* 19en *dito* alsoo het een van haer feesten van Machmet was, soo heeft den Coninck my bij hem doen roepen, alsoo hij inde riuier was, by hem comende, hebbe den portugyschen *Ambassadeur Symon Nunes* daer geuonden, ende alsoo ick daer een weynich geweest was, heeft den Coninck syn excuse tegen my gedaen, door den portugyschen tolck, hoe dattet den *Sabandaers* schult was, ende dat ons volck doodt gemeten waren, dat hijt' niet geboden en hadde, dan alleenlyck datmense vangen soude, waerouer hij alle degene die-

diemen wisten eenige van ons volck doodtgesmeten hadde, dede vangen, dathij daer eenige dede vangen is d' waerheijt: doch was om syn eeijgen proffyt, om te vernemen, off sy geen gelt bij yemandt vonden, want daer noch 300 stucken van achten aen gout gemist werde, ende alsoo hij sulcx nietbecomen en conde heeft hij yeder om gelt vrygelaten, den eenen om 20 den anderen om 10 tayeel, ende soo voort. Nu aldus den Coninck syn excuse gedaen hebbende, heeft hij my doen seggen, dat ick geen swaricheijt stellen en soude, ende wilde my meerder meester maken als ick geweest hadde, waerouer hij begeerde dat ick een vrouw nemen soude, dien hij daerterstond int water dede by hem comen, hebbe hem geantwoordt, datzyn Ma^t. myn sulcx wilde vergeuen, wantick een getroude vrouw in ons land hadde, ende niet en vermocht, een ander vrouw tetrouwen, waerouer hij my met veel schoone woorden aangegaen heeft, seggende hij wel vermoede ick van sodanige huijse niet en was, dat ick myn eygen gerief soude connen doen, als van koocken clederen, wasschen, ende anders, waerouer hij begeerde datick dese vrouw soude nemen, seyde sy van groten adel was, ende dathij veel slauen, ende goets medegeuen soude, oock soo daer eenige schepen quamen hij my weder vry laten soude, nu alsoo ick aldus getemteert worde, Jae dathij my, ende des vrouws handt wilde perfortse tzamen brengen, soo hebbe ick tot God gedacht, dathij my, ende alle Cristenen voor sulcx wilde beschermen, hebbe myn handt totmy gecregen ende den Coninck om vergiffenisse gebeden, ende gesecht alsoo ick inden rouw van myn broeder, ende ons volck was, ende ten anderen dattet tegen onse wet was, my sulcx niet vry en stond tedoen. Ende den Coninck niet wel te vreden synde, heeft my voorts metde vrouw ongequelt gelaeten, doch tot diuersche reysen voorgehouden om *moors* tewoorden. Maer God (: den welcke is een vertrooster aller benauden, ende bedroeffde harten, ende een beschermer aller Cristenen die op hem betrouwen :) en heeft sulcx niet willen gehenghen.

Atchein.

presenteeren mij schoone beloften om moors te worden.

Adi 20en *dito* den Coninck buijten het hoff gereden, heeft my by hem 20en.

Atchein. hem doen roepen, bij hem comende vondt aldaer den Tommagon, den welcken met syn Fust, ende eenige prauwen naer onse schepen geweest hebbende, hadden daertegen geschooten, die vande schepen hebben haer een man doodt met eenige gequest geschooten, seyde sy de schepen niet meer en vernamen, den Coninck heeft myden brief wedergegeuen, die ick opten 13^en^ dito tot Antwoord gesonden hadde, voorts soo heeft den Coninck geboden, alsoo ons volck noch metde sware boeyen ginghen, datmense lichte boeyen met schakels aendoen souden, op datse tebeter souden gaen. Soo hebbe ick aenden Coninck versocht, ende gebeden, alsoo de schepen wech waren, dat ons volck soude mogen sonder boeyen syn, ende soo wanneer de schepen weder quamen, dat syne Ma^t^. niet alleen het volck maer myn mede wederom boeyen aen soude doen laten, alsoo dat hijse alle ongeboeyt heeft laten gaen, ende geboodt sy alle aenden pynas wercken souden, die noch niet volmaect was ende heeft ons alle twee mael daechs een weynich rys tot eeten doen brengen, doch soo weijnich dat wy alle grooten honger gedoochden.

21^en^. *Adi* 21^en^ *dito* is ons volck van Pedir tot Atchein gecomen, de welcke metde pynas geweest waren, die mede opden 13^en^ ditto geuangen, ende geboeydt werden, doch niemant doodt oft gequetst, ende waren achtien personen. Tot *Atchein* comende, werden terstondt binnen byden Coninck gebrocht, ende Wouter Walleus daer eerst alleen synde, heeft hem den Coninck met veel schoone beloften aengegaen om moors te worden, dan conde hem daer niet toe crygen, alsoo dat wy in drie pertyen gesepareert werden, ende alsoo wy veel volcx waren, ende weynich te eeten quam, soo hebbe ick een silueren schael, die ick inde kist hadde, vercoft, ende bedroech 115 masen vant' welck ick alle het volck yeder 3 masen gegeuen heb, alsoo wouter walleus weder na pedir moste, hebbe hem tot 40 masen toegegeuen, soo datick seluer weynich behielt.

23^en^. *Adi* 23^en^ *dito* alsoo den Coninck van *pedir* weder na pedir rede, heeft hij vyff van ons volck mede na *Pedir* genomen, als Wouter Walleus, Anthoni Engelsman, Wouter de Vries, Herman Gillisz, en-

ende Gasselaer. — Atchein.

Adi 6en *october* alsoo ick uytde gratie vanden Coninck geraec- 6en octob.
ten, om dat ick niet moors en wilde worden, datteroock tegen hem geseyt worde, dat ick het dede datter niet meer van ons volck moors en worde, hoe wel dit niet buyten d' waerheijt en was, men mochter den bedoruen aert aen sien, (: want gelyck men seyt als yemandt besmet is, wilde wel hij alle menschen besmetten mochte :) Soo ist datden Coninck mij belast heeft datick op den van syn schepen gaen soude, die eerst na Malacca, ende voort na Joor soude gaen, ende soude voorts syn In bewaringe van syns soons soon genaempt: *Reija achimat* den welcke was generael vande *armade*, doch voerop des Coninex galeye. Dito is den portugysen stuyrman genaemt *Gaspar Consalue*, tot Atchein gecomen, was dese nacht by mij, vreesde seer dathij naer Malacca geraken soude, gelyck het geschiede, want den Tommagon hem versochte, maer en hebben Isenout noch niet vernomen, de welcke In een ander prauw was, doch en quam tot *Atchein* niet, soo ist datick met myn Jongen t' scheep gegaensy.

Adi 10en *october* ben ick methet schip vanden koninck van Atchein t' seyl gegaen, alwaer Capen. op was genaempt *orang kaija melkel adil*: ende de Coninex galeye ginck met ons, alwaer den generael op was, den ouden Coninex soons soon genaempt *Raija achmat*, ende ick was gedistineert naer *Malacca* te gaen, maer God heeft sulex beleth.

Adi 12en *dito* gecomen voor Pedir, versochtick om aenlandt te gaen, 12en.
menende Wouter walleus ende ons ander volck daerte vinden, doch aenland tegaen conde ick niet verweruen, hebben sy hier rys, ende fictuali Ingenomen. Daer na heb ick een briefken geschreuen, om na landt aen ons volck tesenden, alsoo daereen gelubden vanden Coninck aenboort was, ick wilde hem het briefken geuen, soo seyde hij datdaer geen volck tot pedir en was als een timmerman, ende dathet ander volck al wech waren naer Joor, ende alsoo wij hier metde *armade* een tijdtlanck geleghen hebben, syn opden 22en No- 22en Novemb.
uember t' seyl gegaen, ende een dach geseijlt hebbende, isser tydingh ge-

Pedir. gecomen dat onse schepen weder voor *Atchein* gecomen waren, ende hadden tegen een van s'Coninex galeyen geschoten, alsoo dat alle de vloot weder tot pedir comen moste, daerben ick tot pedir aenland gecomen, hebbe daer Cornelis timmerman geuonden dier seer desolaet uytsach, te weten dathij seer veel grote gaten vande boeyen inde benen hadde, most alle dagen wercken ende creech weijnich eten. Daer naer ick byden Coninck comende, vont aldaer den Tommagon, soo hebbe ick geuraecht, oft onse schepen tot *Atchein* waren, den Coninck seyde, dat de schepen al weder wech waren, des anderen daechs ginck ick metde Coninck nade quale, menende ick weder t' scheep gaen soude, om na Joor tegaen, doch ben t'sauonts metden Coninck weder na pedir geuaren: seyde ick niet na Joor en soude, dan soude daertot *Pedir* by hem blyuen, soo ben ick metden *Sabandaer* tot synen huijse gegaen, alwaer Ick Dertien daghen was.

Adi prima December, alsoo ick byden Sabandaer was, isser een portugys met een brieff vanden Coninck gecomen, ende was eyschende mijn Jongen, den welcken hij mede na Malacca nam, hoorden oock dat den Tommagon onse portugysche stuyrman medehadde, soo dat ick daer maer metden Timmerman bleeff.

2en. *Adi* 2en *dito* is de Armade van Pedir t' seyl gegaen, waren een schip, een galeij, metontrent 20 prauwen, cleyn, en groot, sommige gelyck sloepen, waeronder was mede onse pynas, die tot pedir gebleuen was, met onse roey sloep.

7en. *Adi* 7en *dito* ben ick int Hoff vanden Coninck tot *Pedir* gecomen, ende In bewaringe vanden poortier gebleuen, kreech anders niet als een weynich droge rys vanden Coninck, die wy seluer coocken mosten, welcke ick qualyck geleert hadde, doch mosten patientie hebben, ende stellen mij nade staet, ende het land daerick in was, myn aldus hiergenerende met den hongerigen buyck. Hebbe altemet metden Coninck uytgereden, ende somtydts opder Jacht om wilde oliphanten te vangen, diese met tamme Oliphanten menichte van volck, ende touwen vangen, met stricken aende voeten, detouwen syn van buf-

buffels huyden, gemaeckt op onse maniere lanck 40 ende 50 vaem. Atchein.
Adi 10^en^ *Martij* alsoo den Coninck van *pedir* naer *Atchein* ryden martij 1600.
soude, inde Feest die metde nieuwemaen geschieden soude, want alsdan haren vasten uyt was, soo hebbe ick versocht om met hem tegaen, corsaecke ick tot *Atchein* int Coninex huijs een kist met cleyderen hadde staen, alwaerick de sleutel aff hadde, soo heeft hij my sulex geconsenteert, ende den 13^en^ *dito* tot *Atchein* comende, is alle 13en.
ons volck seer blyde geweest, oorsake de renegaden haer veel leedts, ende spyts gedaen hadden, dewelcke vyff waren wantdaer noch twee moors geworden waren, dewyl ick tot pedir geweest was, als Isbrant van Wormer genaempt opt' *moors posy brong* ende Vrederick van Amsterdam op *moors* voornoemt *posi de dap:* Jan de Engesman voornoemt *posij lamai*, Claes versbaly int *moors* voornoemt, *posij Jarna*, Lenard van Wormer genaemt int Moors *posij Rabau*. Op dito is Hans Decker methet volck binnen byden Coninck ontbo- 10en.
den, heeft haer voorgehouden oft sywilden een tocht met syn prauwen doen, nae een stedeken genaempt *Sytan*, is aendeselue kust van *Sumatra*, ontrent tsestich mijlen oostelycker, is ontrent *arouw*, soo hebben sy daer gewillich toe geweest, dedehaer ieder een cleedt met vier masen aengelt geuen, ende yeder een roer, deze waren die mede gingen, als Cornelis Keet, Jan Hoochbootsman, Marcques van Rotterdam, henrick van Enckhuysen, Jan de Vries, Luycas Cock vande Leeu, ende Willem Kock vande Pynas, met noch 4 renegaden, die haergoede dagen ten eynde waren, syn geordonneert twee, ende twee op een prauw, ende syn den 14^en^ *dito* t'scheep ghegaen, om den tocht te helpen doen.

Adi 15^en^ *Martius* ist haer Feest geweest, welckesy houden als ha- 15en Martius.
ren vasten ten eynde is, welcke vasten begint metde nieuwemaen, teweten als sy die sien compt alle den *Adel*, staende sauonts int hoff vanden Coninck, alst gebed gedaen wordt, yeder methaer beste cleed, daerstaet, een vande opperste voorde Inganck van s'Conincx huijs, hebbende een lanck wit cleet aen, inde eene handt een vergulde schilt, ende inde rechter handt een blote swaert, diehij ouer syn

Pedir.

syn schouder hout, dan worden allede trominels geslagen, de basunen geblasen, ende ten eynde dit worden allede roers affgeschoten, ende buyten hethoff seuen Camers geschoten, dit is haren intree vande vasten, inde welcke sy niet bij dage en eeten noch drincken, nochgeen betel en eeten, dan sauonts alle de sterren op, ofte deson onderis, werden alledegene die int hoff vanden Coninck syn, als dierde wacht houden, oock poortiers, ende andere, van wegenden Coninck eeten ghebracht, van gelycke smorgens een half ure voorden dach, ende dit geduijrt, totdat sy detoecomende nieuwe mane sien, alsdan ist haren Feest, den gemene man en onderhoudt dese vasten niet, anders dan die begeert. In *Guyseratte*, ende de quartieren werden dese vasten meer onderhouden, wanter daer veel syn die haren vasten, dedrie volgende maenden onderhouden, sonder bydage te eeten, welck is tot hetnieuwe Jaer.

31^en^ Julij Jakob Wilkens met 4 schepen.

Adi 31^en^ *Julij* smorgens alsoo den Coninck van *pedir* buyten syn hoff was heefthij my bij hem ontboden, ende alsoo ick by hem quam heeft hij my geseyt datter vier schepen van onse natie tot *Atchein* gecomen waren, van welcke tydingh ick seer verblyd was, verstondt hoe datse een brief van syne *Ex*^tie^. aenden Coninck brochten, doch alsoo ons volck dat tot *atchein* waren, als Jan Dircxsz timmerman, ende sieuwert block die telande Ingeuoert worden, ende Hans Decker met Lenard den gerenegeerde werden binnen int Hoff verborghen. Soo is dat Hans Decker een briefken schreef, ende besteldent door eenen Jongen aen het volck vande schepen, alwaer instonde Int cort verhaelt van onse twee schepen, de Leeu, ende Leeuwinne, hebben int cort beantwoort op een blat van een memorie boecxken, dat ons wederuaren haer leet was, doch hoopten ten besten, den generael was Jacob Wilkens, voorts hebbe noch verstaen, dat alsoo den generael belooft hadde aenland tecomen, soo heeft den Coninck grote Costen gedaen, ende heeft den Sabandaer met veel eetens naboort gesonden, soo ist datden generael syn excuse gedaen heeft, ende seyde hij des anderen daechs aenland comen soude. Maer smorgens een uyre voorden dage hebben die vande sche-

schepen eenigh schoten, geschoten, ende syn voorts t'seyl gegaen, Pedir.
ende alsoo de schepen wech waren, heeft decker versocht, om haer
te soecken, ende datse comen mochte dan waren al wech, alsoo datden
Coninck geheel gram was, dede vernemen watd'oorsake mochte syn,
vernamen datse deze Jongen byt' volck gesien hadden, welcke was
eenen portugysche Jongen, hebben den Jongen terstondt gepynicht,
diet belede hij een briefken aen die vande schepen gebrocht hadde,
dathem Hans Decker, ende Lenart gegeuen hadden, ouer welcke den
Coninck geheel gram was, ende heeft Decker, ende Lenarts int stock
doen sluyten, alwaerse eenige dagen saten, ende den Coninck heeft
Lenard den gerenegeerde syn vrouw en huijs, land, ende gelt ont-
nomen, ende voort na pedir, ende van daer na pasey, alwaer een
armade toegemaect worden, daerden Coninck van *paseij* den Jong-
sten soon vanden Coninck van *Atchein* selver mede naer *Perack*
ginck, is hij mede derwart geuaren, alsoo dat Lenard uyt de gratie
vanden Coninck was, ende syn welige dagen een eynde namen,
dochde andere renegeerden al een tydtlanck tevoren van honger
vergingen, ende in ellendicheijt storuen, voorts alsoo deze tydingh
vande schepen was, heeftden Coninck van *pasey*, alle ons volck van
pasey naer *Atchein* gesonden, ende comende metde prauwen ontrent
een myl van *Atchein* isser de tydingh gecomen, datde schepen daer
waren, doen synse alle gebonden, ende in een prauw geworpen, ende
naer *pedir* geuoert, ende tot pedir comende synse alle twee, ende
drie bij malcanderen tot diuersche plaetsen int land geuoert, om
datse niet wech lopen en souden. Soo ist datter een van ons volck
genaempt Luycas Cock vande leeu, dese was alleen wel ses myl int
landt op een plaets genaempt *Bonghouw* leydt dicht byt' gebercht,
soo schynt dat hij somtydts melck, ende yets anders at, soo isser een
pottert, oft rabaut geweest, meende dese veel gelts by hem hadde,
soo is hij op eenen nacht by hem gecoomen, voort' huijsken daer
dese Luycas in was, seyde wat maect ghij hier, daer uwe schepen tot
Atchein syn, den Coninck wil u nietvry laten, daerom send hij u,
ende u volck Intlandt, maer soo ghij mij wilt een stuck gelts belo-

Pedir. uen Ick sal u inde schepen helpen, ende dese die willich was, om inde schepen tesyn, heeft sulcx geconsenteert, soo hebbense een gat inthuysken gebroken, ende uyt gecomen. Nu een weynich Int bosch voortgegaen synde, heeftden pottert Luycas naer gelt geuraecht, om rys tecoopen, ende na lange tegenstaen alsoo het nacht was, heeft hij hem een *maes* welck is een goutstucxken van negen stuijuer gegeuen, ende soo haest als hij dithadde, is hij van Luycas affgegaen, nu Luycas alleen int bosch staende was verbaest, want hij wel sach den pottert geen goet Inden sin hadde, is hij wat vande wech affgeweecken, ende in een bosken gaen leggen, een weynich daer naer heeft hij gedruys van volck gehoort, opden wech daer hij vande anderen gescheyden was, het scheen datden pottert nocheen tot hem gehaelt hadde, ende dese verbaest synde, en quam niet voort, dan verwachte den dach, ende ginck alsdoen dolen int gebercht sonder eeten, ende sliep snachts op een boom, van vrese van Tygers, oliphanten, remostros die daer met menichte waren. Nu aldus drie dagen gedoolt hebbende int gebercht, en conde niet langer den honger gedogen, wanter geen vruchten int gebercht syn, ende alsoo hij flauw worde heeft inde valeyen naer huijsen moeten soecken, soo is hij gecomen tot op ontrent 4 myl aen *Atchein* by huijsen daer hij eenich rys meende tecopen, dan alsoo daer boden vande Coninck waren die van Atchein na pedir wilden hebben hem wedertot pedir gebrocht, ende voorden Coninck comende, vraechde waerom hij weechgeloopen was, gaff tot antwoordt hij van soo een rabaut bedrogen was, daer na heeft den Coninck hem my In bewaringe gegeuen.

20en Septemb. *Adi* 20en *Septemb.* alsoo den Coninck uyt destadt was, heeft hij belast dat alle ons volck tot pedir souden comen, ende yeder een roer soude geuen, ende naer pasey soude senden, soo ist dat ick clederen, ende eten voor haerlieden geeyscht hebbe, alsoo ons volck qualyck gecleet, ende geen eeten en hadden, het welck sy weder den Coninck bootschapte, dat ick begeerde clederen, ende eten voor ons volck te hebben. Soo is den Coninck des anderen daechs tot *Pedir* gecomen, heeft my ontboden, ende geuraecht, of ick sulcx geseyt heb-

hebbe, waerop ick antwoorde alsoo syn Ma^t. bekendt is, dat ons volck soo lange in armoede ende koude geweest waren, waerouer sy alle meest sieck geweest syn, ende noch niet gesont syn, ende dieren-bouen niet een cleet aentlyff en hebben, gelyck syne Ma^t. sien mach, ende alspo ick weet syne Ma^t. medelyden heeft met onse natie „Dat soo hij weet sy yets van node hebben, haertzelue geuen sal, waer-ouer ick myn seluen verstout hebbe uwe *ma^t.* sulcx aen tedoen dienen, want hethaer seer van node is, sullen sy op see het leuen houden, soo heeft hij terstont haer ieder 4 masen doen geuen, met yeder een cleedt, ende twee naly rijs, voor welcke sy cregen yeder man seuen masen. Des anderen daechs hebbe Jan den tim-merman, ende ick ontrent een myl buyten *Pedir* haer geley gedaen, alwaer sy s'nachts bleuen, ende wy syn wedertot pedir gekeert, soo syn wy noch metons drie Cristenen tot *Pedir* gebleuen.

Adi 28^en^ *dito* alsoo den Coninck van pedir eenigedagen tot *pas-* 28^en^. *sangan* geweest was, is hij weder tot *Pedir* gecomen, heeft ons volck dat naer *paseij* gegaen was weder medegebrocht, oorsaecke de ar-made al van paseij wechwas, doch syn twee vant' volck nagebleuen, als Willem de Cock vande Pynas, ende Luycas de Cock vande Leeu, dese syn meteen prauw buyten om naer *Atchein* geraect.

Adi 15^en^ *Nouember* verstaen datter een schip van *Malacca* tot *At-* 15^en^ Nouemb. *chein* was gecomen, waermede quam eenen paep, den welcke quam somen seyde uyt portugael, voor *Ambassadeur* hier tot *Atchein*, ende was versoeckende aenden Coninck van Atchein van wegen den Co-ninck van Portugael eenige Fort daer intland tehebben, als by name *lubock*, welck is het sterckste fort dat den Coninck heeft, ende datse in recompense vandien, den Coninck van *Atchein* soude assis-teren ende hem Joor helpen winnen, den Coninck gaff tot antwoort, datden Coninck van portugael, oft anderen van synent wegen eerst Joor soude leueren, ende in recompense vandien soude haer geen Fort gerefuseert worden, alsoo dattetnu in Jalousie blyft, wantden Coninck haer nu weynich geloof geeft.

Adi 25^en^ *Nouember*, alsoo ons volck haer huijskens buyten had- 25^en^. den

den, heeftse den Coninck binnen doen roepen, niet wetende wat oorsaeck, maerdes anderen daechs heeft my den Coninck binnen by hem doen coomen, heeft my geseyt dattertwee schepen van ons land tot *Atchein* gecomen waren, waeraf ick seer verblydt was, hopende dat God ons eens uyt der *moren* handen verlossen soude, ende alsoo ick ons volck dese tydingh geseyt hadde, hebben sij my dickmaels voorgehouden om wech telopen, oft met eenige prauwen wech te vluchten, en hebbe ick sulcx niet willen consenteren, ende hebbe het volck altydt soo veel gestilt als my mogelijck was, seggende soo lange ons volck tot *Atchein* vrientschap hebben, oft datmen geen quade teyckenen en horen, oft sien, soo later wy ons stille houden, voorts hebben wy alle dagen goede tydingh gehoort, dat sy nijtde schepen alledagen aenland waren, hadden haer winckel aenland. Den Coninck hadde Hans Decker metde twee andere mannen van ons volck dietot *Atchein* waren, aen die vande schepen vry gegeuen, hopende het ten besten comen soude.

20^en^ decemb. *Adi* 20^en^ *december* alsoo den Coninck aende *quale* was, om eenige prauwen van oorloge afftevaerdigen, soo heeft hij een bode met een teycken van hem als een *pijl*, oft *flits* aen my gesonden, ende ontbood alle ons volck die tevoren metde prauwen uytgeweest waren, datse aende *quale* oft beneden aenden ruiere by hem comen mosten, wantsy souden mede op een tocht gaen, van dese tydingh waren wij verwondert alsoo deschepen van ons land tot *Atchein* waren, doen hebben ons volck geseyt nu sietmen wel dat den Coninck van *Atchein*, ons niet vry laten en wil, daerom als wij nu van malcanderen syn, mach een yeder syn bestedoen, om inde schepen tecomen, soo hebben wy ons affscheijt van malcanderen genomen, ende syn ontrent midder nacht met haer sessen naden Coninck geuaren, als vier Cristenen, ende twee renegaden, ende bleuen metons vyf man tot *pedir*, als vier Cristenen, ende een renegade, die sieck was, ende den 24^en^ *dito* gestoruen Is.

30^en^ met een Cleyn schuytgen vlucht. *Adi* 30^en^ *dito* alsoo den Coninck van buytenen in quam, ende 8^e^ eenige oliphanten geuangen hadde, soo wast datons volck die ick by

by mij hadde, noch alle dagen aenstonden, om meteen prauw wech tevaren, nade schepen, soo hebbe ick hetten laesten geconsenteert, wy hebben vier scheepsriemen, ende een seyl gemaect, ende syn op dito smachts door 3 stacketsels gebroocken, comende op de riuier vonden aldaer een prauken opt' land staen, welck wy affhaelden, ende voerender mede de riuier aff, alwaer wyt een weynich toestelden, ende dichtmaken, wanthet seer leck was, ende alsoo wy meenden door de brandingen, oft landtzee te roeyen, werden doorde grootheijt der seer omgeworpen, hebbent schuytgen wederdrooch gemaect, ende hebbent door de brandingen, oft landtsee geswommen, ende syn alsoo t'see geraect, ende hebben ons best gedaen, met roeyen, ende seylen, alsoo het tegen den dach ginck, om uyt t' gesichte tezyn.

Adi 31en *dito* gecomen voor *Atchein*, int schip de Verenichde prouintie, alwaer Capen. op was, Pouwels van Caerden den welcke ons welckoom hiete, ende int schip synde vonden aldaer ons volck datden Coninck opden 20en *dito* op een tocht gesonden hadde, welcke mede waren methaer vyf man, als vier Cristenen, ende een renegade, van een plaetse genaempt *Sammerlange*, met een visschersprauken gevlucht, ende was rede vier dagen geleden, voorts soo hebbe ick versoeckt aenden Capen. dathij wilde het schuytgen aenlandt senden, ende doen den Coninck weten, datick met myn vieren daer aenboort gecomen was, oock soot den Capen. Pouwels van Caerden, met synen raedt geraden vonden, presenteerde ick my des anderen daechs weder aenlandt tegaen, gaff tot antwoort alsoo sy hier met open deuren wilden handelen, ende sy alhier wachten mosten na het nieuwe gewas, wanthaer de oude peper tedier was, voorden prijs was 15 *Taijeel*, ende hadden den Coop vande nieuwe peper gebroocken tegen acht *Taijeel*, soo vonden syt' oock voorgoet, ende geraden, datick weder aenland soude gaen, hebben het schuijtghen naland gesonden. Ditto sauonts is Hans Decker aenboort gecomen, seyde syt den Coninck hadde laten weten, datick aenboort gecomen was. Den Coninck gaff tot Antwoordt, dathij my vrij gaff aenden Capen.

31en int schip de vereenichde prouintie.

Capen. vant' cleyne schip, welck was *Adam Vlaminck*, sonde oock syn *Siap* tot beuesting, doch bleeck daer naer anders, ende tsauonts diuiserende, was my Pouwels van Caerden vertellende van syn wederuaren, als datse met vier schepen in Compaignie waren, waer aff daer twee tot *Bantan* gebleuen waren, ende sylieden van *Bantan* tot *Priaman* ende *Tykou* geweest waren, waersy eenige peper gecoft hadde.

Januarij 1601 weder tot Atchein aenlant.

Adi prima Januarij smorgens metden dage ben ick met de boot In compaignie van Hans Decker aenlandt geuaren, al waercomende vonden Capen. Adam Vlaminck, dien ick, ende hij oock my wellecom hietende, ende nadat wy een weynich inthuys geweest waren, syn wy naerdes Coninex hoff gegaen, hebben eenige glasen medegenomen om den Coninck te vereeren. Int Hoff comende is Adam Vlaminck met Hans Decker binnen byden Coninck gegaen, maer ick en mocht niet binnen coomen, sy hebben van mynentwegen de glasen vereert, maerden Coninck en heeftze niet willen aenveerden, alsoo datse wederom gebracht worden. Nanoen is den *Sabandaer* van *pedir* int Hoff gecomen, den welcke met twee prauwen langs t' seewaert na mij quam soecken, noch vier man die teland met peerden quamen, ende noch ontrent 20 man die strand langhs naons sochten. Den *Sabandaer* binnen gegaen synde, is Adam Vlaminck ende de Decker uytgecomen, menende naer huijs te gaen, is den Sabandaer van pedir ons na gecomen, seyde my datde andere die met my gecomen waren, mede aenland souden coomen, wantden Coninck van *Pedir* opden nacht dat wy wech liepen, een goude *Cris*, ende een *Cortelas* met vyftich *Taijeel* aen gout verloren hadde, seyde ons volck, oft wy die medegenomen hadden, dit was een versierde logen, om datse ons tebeter souden met eeren tothaer trecken, alsoo datse ten laesten mij mede niet en wilden laten gaen, waer ouer Adam Vlaminck ende wy weder nabinnen ginghen, seyde den Coninck heeft my metden *Siap* gegeuen, ende soo hij nu Houtman weder-begeert, dathij hem met een *Siap* weder neme. Soo isser terstondt een *Siap* buijten gecomen, denwelcke belaste ick metden Sabandaer van *Pedir* gaen soude, het welck alsoo most geschieden, soo hebbe ick

ick tegen Adam Vlaminck gebeden dathij dochhet ander volck dat metmij gecomen was, niet aenland soude laten comen, wanthet genoch is datick alleen int lyden sy, al en comender niet meer met my int verdriet, oock is myn begeren soo ghij my niet met vrientschap en kendt gecrygen datter geen bloet om mynent wille gestort en wordt, oock alsoo ick achte ick nu weder na pedir gae, wilt my een weynich gelt met hembden mede geuen, dit alles hij my beloofde, oock seyde hij wy en sullen u hier niet laten soo't mogelyck is. Maer tzauonts alsoo ick aen d' ander syde vande riuier int' Coninex huys van *Pedir* bewaert worde, heeft Adam Vlaminck een man by mij gesonden, die my brochte 15 goude *Ebrahemijn* ijeder van 9 masen, met twee *tayeel* aen maesen, een mantel meteen hembde, doch sooras als dese man wech was, hebbense my onderdevoet geworpen, ende wel vastgebonden, voorts ontnamen my alles watick hadde, als gelt, ende cleyderen, die my Adam Vlaminck gesonden hadde. van Atchien naar Pedir.

Voorts ontrent twee uren Inde nacht hebbense my een groot riedt om den hals gedaen, met een strop, ende aende handen die sydaer metfortse door staken, datter hetvel aen bleeff hanghen, ende leeffden anders niet met my, off se my terstondt ombrengen wilden, daer naer ben ick met drie man inder nacht na Pedir gebrocht, gaende allede wech langs welcke is ontrent achtien mylen, met den strop omde hals, de handen wel vast aende stock gebonden, ende was gelyckmen een verwesen man tergalge leyde, alsoo dat myn corte blytschap, van inde schepen tesyn, haest Int verdriet veranderde.

Adi 4en *dito* ben ick aldus tot pedir gecomen, tot voorden Coninck, den welcke my dede ontbinden, ende werde tot een smit gebracht, die my een paer boeyen om myn handen dede, ende waren dicht aen malcanderen met twee schalmen geloncken. 4en boeyen aen mijn handen.

Adi 8en *dito* Is Jan Dircxsz mynen Timmerman mede tot *pedir* gecomen, waeraff ick seer verwondert werde, want my Capen. Adam Vlaminck sulcx niet belooft en hadde, doch het scheen de Heeren sulcx 8en.

Jan sijn voeten geboeyt.

sulcx voor goetvonden, soo my dito Timmerman seyde, den welcke aende voeten geboeyt werde, soo dat wy weder metons twee Cristenen Int verdriet waren, ende werden alle nachten differentt bewaert, ende wel geuoedt met weynich spys, datons dachte, den buyck aenden rugge teCleuen.

15en weder van pedir.

Adi 15en *dito* alsoo den Coninck buyten hethoff was, heeft hij een bode snachts binnen om mij gesonden, seyde ick byden Coninck comen moste, ick hebbe tegen Jan Dircxsz geseyt datick buyten ginck slapen, gelyck ick devoordagen gedaen hadde, ick buyten comende ontrent den Coninck hoorden een brief lesen, die van *Atchein* gecomen was, soo vreesde ick terstond daer yets was, soo ben ick terstond sonder eens voorden Coninck tecomen met een oliphant met 3 man naer Atchein geuoert, ende myn handen bleuen al geboeyt, welcke mij noch meerder dede affterdencken hebben.

Adi 17en *dito tsauondts tot Atchein gecomen, alwaer ick* verstondt datdie vande schepen opden 12en *dito* snachts alsoo sy sauondts noch byden Coninck geweest waren, alle vanlandt Inden schepe gevlucht waren, latende alle haer Coopmanschap aenlandt, oock bleeff daereen Jonghen man genaempt *Philippus Draqqn*, die smorgens In de riuier doodt lach, ende was den cleynen vinger afgesneden oorsaeck hij een ringh daeraen hadde, voorts hoedatze deschepen aengehaelt, ende de peper daer uyt genomen, daer na werde ick binnen byden Coninck geleydt, den welcke niet weltevreden en was, want hiete myn terstondt Int block sluyten, een weynich daer na ben ick nade *Cheehge* gebrocht, al waerick een briefken aen die van deschepen schreeff, als datden Coninck dede vragen waerom sy sulcx attendeerden op syn rede: datse de peper namen.

Adi 18en *ditto* ben ick aent Casteel gebrocht, om van daer een brief aenboort teschryuen, daer comende hebbe een brieff geschreuen, daer naer isser den Portugyschen paep by ons gecomen, diese syn schip In brandt gesteecken hadden. Desen paep hadde eenen duysch methem genaempt, *matys meau* van Hamburch, dese hadde den

den paep mede genomen, om myn brieuen, ende die van boort quamen te lesen. Soo isser eenen brieff van boort gecoomen, al waer In verhaelt was, datse veel fraude byden *Sabandaer* geuonden hadde. Oock datden Coninck Pouwels van Caerden gedreycht hadde handen, en voeten, aftehouwen, ende datze dickmaels geschouwt waren, als breder byde Copie. Atchein.

Adi 19^en^ hebbe ick geschreuen van een accoordt, als dat die van de schepen eerst 400 baren peper souden betalen, dan noch 200 baren, die sy noch vantland soude Cryghen dat wy alsdan t' scheep souden coomen. 19^en^

Adi 20^en^ Is detwede brief vande schepen gecomen, datse wilden 100 baren betalen, ende 100 van land, datwy alsdan t' scheep souden varen, als daer tot 400 betaelt was. Dito tot antwoordt datden Coninck begeerde eerst 400 baren betaelt tehebben, datick alsdan soude aenboort gaen, ende als de reste betaelt was, dat alsdan Jan den timmerman soude aenboort comen, doch was maer des Coninck ende des paeps uytstel, wantsy een aenslach opden schepen met eenige prauwen, ende vierwercken meenden tedoen, hebbe haer een notitie geschreuen, ende datse weder van landt souden vertrecken, want ick niet int brede schryuen mochte, alsoo den duytsch, ende den paep myn nade vingeren sagen, en most het hun metden pen wysen, gelyck een kindt dat tegen een schoolmeester syn lesse opseght.

Adi 21^en^ *dito* den derden brief van boort geschreuen, alsoo sy een schip met ontrent 60 geuangens hadden, datse die niet vry wilden laten, voor, ende al eer wy aende schepen waren. Dito tot antwoordt doort beuel vanden Coninck, datse souden het schip metde geuangens los laeten, datmen dan 300 baren souden betalen, dat wy alsdan t' scheep comen souden, doch was alsoecken van vertreck. Dito s' nachts syn de schepen vertrocken, ende hebben het schip met de geuangens laten blyuen, ende en namen niemandt mede als eenen portugys die seluer niet aenlandt wilde. Desen Hamburger Matthys Meau desoon van eenen Hans Meau stuyrman tot Hamburch, seyde mij 21^en^. 21^en^.

E.

mij hoedat Wouter Walleus In *Cochin* gestoruen was, alsoo hij met een galioen van Malacca quam, metnoch een boosman Wouter de Vries die oock mede gestoruen was, doch mijnen Jongen P^r^. van Bergen was tot *Goa*, ende diende aldaer voor soldaet.

22^en^. *Adi* 22 *dito alsoo de schepen wech waren, ende niet meer en* vernamen, soo isser een vanden Coninex gelubden bij mij gecomen, vraechde van s'Coninex wegen, oft ick *moors* wilde worden, waerop ick antwoorde neen, soo ben ick gebracht voor een rechters, op een plaets daermen alle recht wyst den welcken mij souden in myn gelooff onderwysen, ende somen mij niet tothet Mahomets gelooff en conde crygen, datmen mij souden ombrengen, dit was hetgebot vanden Coninck aende *Rechters*, ende alsoo daer seer veel volcx om vergaderde, heeft hij Inde Maleysche spraecke aldus gesproocken als volcht. *Alsoo* syne Coninclycke Maiesteyt u alhier by ons gesonden heeft als rechters van syne Ma^t^. is het gebod dat ghij sult het Mahomets gelooff aennemen, alsoo het dat eenichste Is tot der salicheijt, en seyde wat seght ghij daerop. Ende alsoo my god het hardt verstercte (:gelyck daerstaet *lucas Cap.* 12 *vers* 11. Ende wanneer sy u brengen sullen Inde vergaderinge, ende voorde ouerste en voorde geweldige, en weest niet sorchvuldich, hoe, of wat ghij antwoorden sult, oft wat ghij spreecken sult, want den heijligen geest sal u leeren inde selue ure wat ghij spreecken moet. Soo hebbe ick Inde selue Maleysche spraecke geantwoordt als volcht. God ende aller Goden en laet my noch sulcx int hart niet geuoelen, oock dat het tegen natuyre is, dat een mensche die weet datter een Godt is, ende die een vast ende goet betrouwen In syn gelooff heeft, dathij van dat selue soude afwycken ende een ander gelooff soude aennemen, sonder dat hij t'selue gelooff niet en verstonde, noch en wist wat het was, Jae noch vant' selue niet onderrecht en ware, waerop hij antwoorde, datmen my daer in wysen ende leeren soude, soo hebbe ick geseyt soo gylieden mij condt onderwysen dat mij God sulcx int harte laet geuoelen datter geen naerder wech is totde salicheijt als de uwe, was wel nodich datick t'selue aenveerde, dan alsoo sulcx niet

niet en is, en kan ick tegen god, ende myn gemoet nietdoen, soo heeft hij geseyt versoect een tydt van eenige dagen uytstel, dat ghij dan hetgeloof aennemen sult, waerop ick antwoorde dat ick geen tydt van dagen, maenden, noch Jaren en begeerde, oock dattet onnodich was datmen mij affuorderde teuragen, dan als den tydt quam God mij sulcx intharte liet geuoelen, datick het seluer den Coninck wel aendienen soude, datick van sulck geuoelen was. Daer naer heeft hij my geuraecht, waerom wy Mahomet niet voor een propheet en hielden, alsoo sy Cristus dien sy Isa noemen voor een goet propheet houden, ende hebben in dien tyden soo sy seyden oock aen hem gelooft, gelyck oock aen *moyses* daer naer aen *David*, daer naer Cristus, ende nu aen Mahomet, welck is den laesten, ende den meesten, want wat allede voorgaende propheten nieten hebben connen volbrengen, heeft God hen volle macht gegenen omtselue tevolbrengen, ende alsoo hij de laeste propheet geweest Is, naer werelt wyse, soo is hij nochtans de eerste geweest naerder godtheijt, ende brochtdaer noch een gelyckenis, seggende, soo ist oock dat gelyck wij hiervoren de andere Coninghen, in haren tydt voorConinck hielden, ende daer naer die naer haer succedeerde, tot nu houden wy desen voor Coninck, die alle, soo, van Godt daertoe geordonneert, ende geroepen syn, waerop ick in deser manieren geantwoort hebbe, int cort, dataengaende vande voorvaders, oft propheten, houden wy alle haer geschriften voor warachtich als van Moisis, David, ende andere, ende tothet sterven, ende verrysen Cristi dien ghij Issa noempt, ende daeris onse schriftuyr ten eijnde, ende datghij seght dat uwen propheet meerder is alls alle andere, oock ouder naer de Godtheijt, soo moet ick een vragedoen, seyde watdat was, soo seyde ick tegen haerlieden, ick dickwils: *Isa Rohalla* hoorde seggen, soo vraechde ick watdat te segghen is, waerop sy antwoorden dathet was teseggen, op onse spraecke *Cristus den geest goodts* ten anderen hoor ick veel seggen *Mahomet Resoulalla*, wat bediet datte, seyde dattet was teseggen *mahomet den beminden goodts*, waerop ick antwoorde bekendt ghij dattet alsoo is,

Voor den rechters gedisputeert.

Voor den rechter Disputerende.

is, soo bekendt ghij uyt uwe woorden dat Cristus ouder, ende meerder is, dan Mahomet, oft eenich ander propheet, sy vraechden om wat reden, waerop ick seyde, isser yemandt meerder, ende ouder dan den Geest goodts, wandt doen godt was, wasseroock synen geest, ende was alleerde werelt, ende sal oock eeuwich blyuen, soo heeft dan naer uwe schriften, ende seggen godt synen geest Inde werelt gesonden, ende met vleesch, ende been becleedt, nochtans God, ende den mensch gelyck geweest, soo bekendt ghij oock dattergeest naerderis dan tot Cristus, want den geest meeris als den beminde, want is hij soo ghij seght den geest Goodts, soo is hij oock god seluer, want god niet en is sonder den geest, noch den geest niet sonder Godt, want by God is niets onmogelyck, soo sendtdan godt synen geest, waert synen goddelycke wille belieft, ende blyft onvermindert. Alsoo ick dese myne propoost geeyndicht hadde, en hebben sy mij niet hierop geantwoort, dan hebbent op een ander gewendt, als vragende waerom wy dehoute ende stene beelden aenbidden, gelyck sy seyden in Malacca aende portugysen gesien hadden, ende alsoo wy eenen propheet hadden, meenden wy oock tselue deden, seyde noch sy houden Cristus voorden soone goodts, ende alsoo Cristus uyt Maria geboren is, is dan Maria Goodts vrouw, hierop hebbe ick geantwoort als dat ick geen beelden, van hout, oft steen en aenbidde, noch dienst noch eer en aendoen, maer alleen eenen leuenden Godt, die hemel, en aerde, ende alles wat daer in is, geschaepen, ende gemaect heeft, ende wat belangt watde portugysen doen, ende hebbe ick niet voor teverantwoorden, dan alleenlyck voor myn seluen, want niemandt, een anders dan alleen syn eijgen last dragen sal, endedat ghij vraecht, oft Maria goodts wyff is, soo segge ick neen, maerdat Cristus Goods soon is, dat geloue ick, want onse schrift ons sulcx betuycht, dattet doorde stemme des Heeren uytden Hemel aldus verclaertis, daergeschreuen staet *Mathei Cap.* 3 *vers* 17 ofte t' laeste vaers, ende siet een stemme uytden Hemel, seggende, deze is myn wel lieue sone, inden welcken ick myn welbehagen genomen hebbe, waerop sy seyden, heeft dan god gegenereert, ick antwoor-

woorde neen, Dan alsoo alles by gode mogelyck is, soo heeft hij Cristus voor synen soon vercooren, alsoo hij, soo ghij, ende uwe schrifften betuygen, uyt Godt seluer is, ende van Maria, een maecht synde, gebaert is. Daer naer hebben sy mij geuraecht, waerom wij ons nieten lieten besnyden, alsoo onse Cristus selue besneden was, antwoorde ick datde besnydinge een teycken des ouden Verbondts was, dan alsoo godt inCristum een nieuw verbondt opgericht heeft, soo heeft Cristus nadathij besneden was, seluer begeert gedoopt tesyn, ende geboden, alle menschen Inden naem, des vaders, des soons, ende des heijligen geestes tedopen, alsoo dat wy desen doop In plaets vande besnydinge hebben. Nu soo heeft hij my geuraecht, oft ick haer gelooff wilde aennemen, oft niet, antwoorde ick dat my God noch sulcx niet inthart liet geuoelen, dochconden sy mijt soo leeren ende onderwysen, datmy God ander geuoelen gaff, dat u gelooff beter was, dattet alsdan conde geschieden. Soo hebben sy geseyt soo moet ghij eerst het fundament leggen, vraechde ick watdat was, seijden datghij eerst seght *la Illa, Illala, mahomet resoulalla,* welck is teseggen in onsen sprake *Godt der gooden, ende Mahomet sijnen beminden,* waerop ick antwoorde datick sulcken Fundament, niet leggen en conde, noch mynen Cristus niet verstoten Conden, voor, ende al eer ickt wiste het werck goet was, datmen op sulcken fundament bouwet, ende dat daer een ander meerder is als mynen Cristus. Soo heft hij hier een gelyckenis by geseyt, seggende daer is een Meester die een galeij maecken wil, moethij niet eerst de kiele leggen, maer en weet noch niet hoe het werck vallen sal, soo hebbe ick hem geantwoort seggende, Ten sy dat een meester al eer hij eenich fundament begindt teleggen, alle het gehele werck nietin syn memorie en heeft, soo en can het geen volmaect werck worden, ende en can geen meester genoempt syn, want een leerknecht wel een kiel, oft fundament sal leggen, dan alsoo hij het werck niet inde memorie en heeft, blyft het werck onvolmaect, soo vrage ick een vrage, offer een meesterwas die een fundament leggen wilde, van een Costelyck werck, ende comende ten haluen het

Voor de rechters Disputerende.

Voor den rechter Disputerende.

het werck, beuondthij dat het Fondament het werck niet verdragen mochte, alsoo dat allede groten arbeydt ende costen te vergeefs was. Nu synen Heer dien hij diende, hem uytstotende, ende seyde ghij valsche knecht waerom vermet ghij u een soo costelycken fondament te leggen, daer ghij het werck niet en verstaet, de vrage is, oft niet beter en ware hij noyt dat Fondament van soo costelycken werck begonnen hadde, opdathij de gramschap van synen Heer niet gesien, noch seluer oock het groot verlies niet geleden hadde, antwoordensy Jae dattetbeter geweest hadde, sulck fondament noyt begonnen en hadde geweest, maer het Fondament dat wij hebben is goet, ende vast, soo seyde ick soo gylieden u fondament condt soo mocht ghij oock het werck connen, maerick die het werck nieten kenne van u fondament soo ist beter ick dat selue ongeleydt late, want hette costelyck is, oock vrees ick de gramschap van mynen Heere, ende myn groot verlies, (: want t'verlies vande siele Is teveel :) Nu soo wil ick myn propoost hier Cortmaken, want soude ick hetal verhalen datter mett woorden passeerde, ick acht ick het In een halff boeck pampier niet beschryuen en soude. Daer naer hebben wy een man naerden Coninck gesonden, dathij intcort aenden Coninck seggen soude watter gepasseert was, ende wederom comende heeft hijt' beuel vanden Coninck aende rechters geseyt, seggende syn Coninckl ycke Ma'. gebiedt, soo ick nieten wil het Mahomets gelooff aennemen, datmen My doden soude. Soo heeft den rechtertot mij gesproocken, seggende ghij hoort het gebodt vanden Coninck, wat seght ghij, beraedt u wel, want soo ghij het nu niet en doedt, soo moet ghij steruen, soo is het gebodt vanden Coninck, soo hebbe ick geantwoordtdat God myn gemoet nochniet verandert en hadde, ende dat sy s' Conincx gebod naersouden comen, doch alsoo ick steruen moet, soo is myn vrage, oft ick om eenige andere oorsake terwerelt den doodt sal steruen, dan om datick het Mahomets gelooff nietaen en neme, soo heeft hij geantwoordt neen, om geen andere oorsake, waerop ick dehand van hem eijschte, ende nam, seggende In presentie vande ommestan-

standers die daer wel 200 waren ick neem u lieden alle tot getuygen, dat ghij hier voort' recht gehoort hebt, datick om geen andere oorsaecke terdoodt gaen sal, als om datick het Mahomets gelooff niet aen en neme, soo moet hetdan Inden naem des Heeren geschieden. Ick hebbe oorloff van haer genomen, ende ben naerder riuier gebrocht, ben aldaer neergeseten, ende myn gebet gedaen hebbende, seyde ick sy 's Coninex geboth volbrengen soude, soo heeft een vande *Atcheinen* een Cortelas uytgetrocken, onderhalende, soo als oft hij my van afteren Inde hals houwen wilde, ende alsoo hij was lange stonde, ende driechde, ende 4 oft 5 mael onderhalende, seyde *mau Eslam* (welck is tesegghen) wilt ghij *moors* oft niet, seyde ick hijt' gebod vanden Coninck volbrengen soude. Daer naer isser een gebod vanden Coninck gecomen, datmen mij eerst den slinckerhandt affhouden soude, ende soo voorts te ontleden totdat ick haer gelooff aennemen soude, soo hebben sy daer een stuck houts gebrocht, daer ick myn slinckerhandt opgeleijt hebbe, hebben een groot houmes op myn handt geset, dreijgende alsoo mijn handt afftehouwen, doch siende icker niet voor beureest en was, seyden sy eenen Ooliphant halen souden ende daermede oock gedreycht hebbende, soo isser een bode uythet hoff gecomen, seyde des Coninex gebodt tesyn, datmen myn binnen souden brengen, ende datmen mij des anderen daechs aent Casteel souden brengen, my steeckende in een groot stuck geschuts, ende alsoo Inde see teschieten, gelyck daer eens een portugysche Cap^ten. gedaen worde, omt gelooff, ende meer andere methem gedoodt, ende alsoo ick hier ontrent drie uren geseten hadde, ende groote versmaetheijt vande ommestanders geleden, treckende hethaer uyt mijn baert, ofte kneuels, seyden sy, sietdaer willen wij een hengel roede affbraeyen, omme medetevisschen, een ander een *Cris* nemende, seggende ick sal hem de kele affsnyden, soo hij niet moors en wil worden, met meer diergelycke versmaetheijt die mij aengedaen werden, ende alsoo het auond was, ben ick binnent' Hoff gecomen ende wel bewaert.

No-

Atchein.

Nota aldus danich lyden is myn mede broeder Jan Dircxsz van Dort timmerman tot *pedir* aengedaen, alsoo ick daer naer verstaen hebbe, als oock gebonden, ende geboeyt synde voor een oliphant geworpen, dreijgende hem te verscheuren, ende datom dathij niet moors wilden worden.

Adi 28^en dito smorgens ben ick buyten hethoff gebrocht, ende tot een smit geleydt, den welcken mij twee ysere boeyens aende benen dede, menende datick de boeyen vande handen quytgeraken soude, doch en hadde het geluck noch niet, maer most alsoo methanden, ende voeten geboeijt gaen. Daer naer ben ick tot den *Cheech* gebrocht, aldaer comende, seyde dathij een gebot vanden Coninck ontfangen hadde, dathij my vant' gelooff mede vermanen soude, ende sien, oft myn gemoedt niet verandert was, ende vraechde mij waerom ick haergelooff niet aennemen en wilde, alsoo hetden naesten wech is totter salicheijt, antwoorde ick dat myn gemoedt noch sulcx niet getuychde, ende dat mij haren wech onbekent was, soo seyde hij neemptse aen, men salse u condt maecken, antwoorde ten sy datmen my eerst seker maect, dat ick genoele datuwen wech goet, ende naerder is, als dien die mij bekendt is, soo en can ick den uwen niet aennemen, ende den mynen gansch verlaten, voorts hebbe ick geuraecht waerom den Coninck my soo hard valt, om tot syn gelooff tebrenghen, gaffhij tot antwoort den Coninck siende ghij van u volck verlaeten syt, soo begeert hij u soo ghij t' gelooff aennemen wilt, tot een groot Meester temaken, opdat hij yemandt soude hebben daer hij op betrouwen mochte, soo daer weder van u volck mochte coomen, om alsdan door u, ende geen portugysche sprake tot een accoort tecomen, hebbe ick wedergeantwoort, al ben ick soo het schynt vande menschen verlaeten, soo ben ick van God niet verlaeten, ende dat ick om geen hoochheijt des werelts tegen myn gemoet en conde doen, ende vraechde waerom den Coninck onse ander volck nietbetrouwt en hadde, die alrede *moors* geworden waren. Ten anderen soo can ick nu den Coninck meerder dienst doen, dan oft ick u gelooff aengenomen hadde, want onse natie niemandt ge-

gelooff en geeft, die van syn gelooff afgeweken is. Daerom sooick den Coninck eenige dienst candoen, sal hem getrouw syn. Nu de *Cheech* siende hij my niet tot syn gelooff gebrengen conde, vant' welck ick niet mij maer Godt den Alderhoochsten d' eere toeschrijue, die my soo merckelyck bewaert heeft, ende voor my gestreden, dewelcke alle menschen van nu tot inder eeuwicheijt wil bewaren *Amen*. Soo heeft daer naerden *Cheech* drie brieuen voort gelaeght, die Pouwels van Caerden, oft het volck uytde schepen op haer vertreck, naelandt door de Indianen sonden, als een aenden Coninck particulier, een aen mij, voortdaerby hetgantsche verhael wat haerlieden, op de kust vant' eyland *Sumatra*, geschiet was, soo in *Tykou*, als *piaman*, ende op de rede tot *Atchein*, daer after bij genoecht de reeckeninghe vant goet, ende gelt, datter aenland gebleuen, endeden Coninck aen die vande schepen ten achteren was, den Inhoudt hiertelangh te verhalen. Dese brieuen hebbe ick inde Maleysche spraecke moeten ouersetten, als oock telckens de voorgaende brieuen, dier van boort, ende ick nade schepen geschreuen hadde, oock Inde Maleysche sprake hebbe moeten ouersetten. Ditto snachts mij weder binnen gebracht doch eer ick binnen conde comen, waren myn beuen gantsch bebloet, ende vol gaten vande scharpicheijt der boeyen, die my debenen doorsneden, doch mostde patientie lyden, denckende op hetgemeen spreeckwoordt, daermen seght, den onschuldigen dickmaels een anders quaet besueren moet. Alsoo syn deschepen vertrocken, dewelcke 10 man van myn volck ouerbrochten, die metmij geuanghen geweest waren, ende ick tot *Atchein*, ende myn stuyrman tot *pedir* geuangen bleuen, van Lenard den gerenegeerde was metden Coninck soon ten oorloge. Atchein. 23en.

Adi 25en *dito* smorgens ben ick aende buytenstepoort vant Hoff gebrocht, alwaer het geuangenhuijs is, werde aldaer seer wel bewaert, datick nieuwaerts gaen en conde, werde daer In een hutken geleydt, dat ses voet lanck, ende twee voetbreedt was, ende met een weijnich bladen bedect, datick achte een hondt in ons landt beter, ende grooter huijs heeft, als dat was, gelyck oock hetvolck vande 4 schepen

pen die my daer van daen geuoerthebben wel getuygen connen, wantdaer veel syn dietwel gesien hebben. Nu hier aldus leggende, is my tweemael daechs een weynich eeten uytthet hoff gebrocht, maeren geduyrde niet langer als volcht.

1en Martij. *Adi prima martius*, alsoo ick door groot ongemack ende koude aent roodt melesoen geraect was, ende ick mij qualyck behelpen conde, alsoo ick aen handen, ende voeten geboeyt was, Soo heb ick aenden Poortier versocht, dat hij wilde aenden Coninck versoecken, oft doch myn handen ontboeyt mochten syn, alsoo het met my alsoo gestelt was, soo creech ick tot antwoordt, soo ick niet moors en wilde worden, datmen mij geen eeten, meer brengen soude, maermen soude my van honger laten steruen, dit was den troost dien ick ontfinck, datmy geen eeten meer gebrocht en worde, doch was methaeren Inganck van haren vasten, alsoo datmy den Coninck oockmede liet vasten, dathij my geen eeten bydaghe, noch bynachte en dede geuen. Maer God die een helper aller benauden Is, die de hongerige spyst, heeft de siecte weder van mij genomen, soo hebbe ick vandegene die daer medegeuanghen waren, somwylen wat rys gecreghen, ende van sommigen diehaer geuangen vrienden quamen besoecken, somwyle een *maes* gecregen, daer ick rys om cofte, ende seluer coocken moste, soekende brandthout, alsoo geboeijt synde, achte mij nochal wel geluckich als ick hetnoch soo gecrijgen mochte.

22en martij. *Adi* 22en *Martij*, alsoo den Coninck eenige dagen ongesont geweest was, teweten dat syn benen, ende lyff seer geswollen waren, soo heeft hij eene van synen *adel* totmy gesonden, genaempt *Reyergaen*, den welcke totmy seyde als volcht, ghij, Capen. alsoo ghij weet, dat u volck den Coninck groot leedt, ende gewelt op synrede gedaen hebben, waerom den Coninck seergram, ende verstoort is, soo heeft hij my totu gesonden, hopendedat ghij dat selue quaet weder verwinnen sult, ende daerenbouen noch gelt, noch goet gebreck en sult laten hebben, soo hebbe ick geantwoort soo ick syne Mat. eenige dienstdoen can behoudens mijn geloof, ende eedt, datick myn lyff, ende bloet, voorden Coninck niet sparen en soude, ende vraechde

wat

wat syn versoeck aen mij was, heeft tot mij geseyt, seggende alsoo uwe natie grotelycx begaeftis, metvele wetenschap, meerder als eenige natie terwerelt, gelyck wij hier aen veel dingen, bemerct, ende gesien hebben, soo ist alsoo den Coninck sieck ende niet wel tepasse en is, dochniet sieck van Harten dan groote swellingh aende benen ende lyff, doet vragen, oft ghij daer geen raet, oft Medecyn voor en weet, soo hebbe ick hierop weder geantwoort, seggendedat ons land, ende natie, godt wat meer gesegentheeft van wetenschap, als sommige andere natien, is dewaerheijt, doch ijeder in syn ampt, endebesonder wetenschap, daerhij meteeren den cost mede mach winnen, maereen man niet in alle ampten, oft alle wetenschappen, soo ist dat aengaendede medecynen ick mij niet en verstae, noch niet in geleert en hebbe, want in ons landt daer alleen MedecynMeesters toe syn, die daer van Joncx aen in leeren, ende hanteren, ende oock anders geen ampt en doen, alsoo datick den Coninck (:welck my van harten leedt is:) daerin niet helpen en can, soo heefthij in deser manieren beginnen tespreecken, seggende, Ick hebbe veel gehoort vande hardtneckicheijt van uwe natie, welck ick nu aen u beuinde (:dat is:) om dat u hier een leedt geschietis, ghij yets dat ghij weet ons niet en soudet mededelen, Soo ist nochtans datick u ten besten raden wil, datis soo ghij yets weet daerghij den Coninck eenige dienst mede soutdoen, nu seght, oft te kennen geeft, dewijl ghij u gesontheijt noch hebt, want ick achte u eenich leedt soude mogen aengedaen worden, t' sy met pijnigen, oft een handt, oft een voet afftehouwen, ick gaff tot antwoordt datden Coninck syn beliefte met myn doen mochte, doch datick niet aennemen en konde, daerick geen verstandt aff en hadde, ende is aldus van my gescheyden.

Adi 2^en^ *April* synder drie portugysche schepen van *Bengale* tot *Atchein* gecomen, van een plaets genaempt *Rakang* alwaer seer veel Portugysen wonen, ende hebben daer een *Fort*, dese waren geladen, met rys katoen, ende lywaet van Catoen.

Adi 6^en^ *dito*, vrydach alsoo haren vasten uyt was, isset een *Feest* 6^en^ oft passchen vande *mooren* geweest, den Coninck van *pedir* was

den

den gene die opden toegemaecten Oliphant nade moskyte, ofte kercke rede.

13^en^. *Adi* 13^en^ *dito* alsoo ick ontrent 3 maenden aen handen ende voeten geboeyt was geweest, verstondtoock myn medebroeder tot *Pedir* aende handen geboeijt ginck, oock alsoo den honger bij myn groot was, hebbe ick eenige middelen gesocht om vande boeyen ontslagen te geraken, ende den honger een weijnich te blussen, soo hebbe ick een patroon van een bossecruyt molen gemaect, so meende ick dan door myn medebroeder Jan Dircxsz van Dort tot *Atchein* by mijn tecrygen, alsoo hij een timmerman is, om tzelue werck te maecken, soo is op dito het *patroon* voorde Coninck gebrocht, dien hetwel behaechde, ende dede een vande Meesters dien hetgeschut giet bij my Comen, dien ick hetonderwees, seyde oock hetgoet wesen soude.

Patroon van een Cruijtmolen.

20^en^. *Adi* 20^en^ *dito* syn myn handen ontboeyt, ende ben int giethuijs daermen het geschut giet gegaen, om aldaerdesen cruytmolen temaken. Den meester versochtom Jan den Timmerman van *Pedir* te hebben, dan den Coninck en wilde sulcx niet toelaten, ende most my alsoo metden timmerlieden vant' land behelpen, die weynich conden, oock weijnich quamen wercken, soo most ick noch alsoo aende voeten geboeyt lopen, ende een creech anders geen eeten als mij god, ende d' goede lieden gauen, die mij somwylen, een *maes* oft tweededen, daer ick seluer rys om cofte.

Adi 25^en^ *maij*, alsoo het een storm uyten *S. W.* weyde, isser een portugys schip voor *Atchein* aendestrand gedreuen, ende in stucken gestoten, den Cap^en^. genaempt *Anthonij Vaz* daer bleeff veel rys, Catoen, lywaet, ende andere waren, doch werde hetgeschut want, ende noch eenige waren gebercht.

Adi 8^en^ *Junij* isser een portugys schip met een fust tot *Atchein* gecomen, op welcke schip *Gaspar Consalue* onse portugysche stuyrman, die naer *malacca* geuoert was, ook stuyrman op was. Dese quamen van *Goa*, seydesy van hare armade met een storm onder *Zeilan* verstroyt waren, seyde sy naer *Bantam* in *Java* wilden, de armade was ontrent 40 seylen, sco schepen, galeyen, ende Fusten.

A-

Adi 10^en^ *dito* synder twee man vant' portugysche schip aenland gecomen, den Coninck heeftse gefesteert, ende ieder een cleed op het *Atcheins* gegheuen.

Adi 12^en^ *Junij* alsoo het Jaer vande *mooren* nieuw was, houden sy een groten Feest als den maen tien dagen out is, soo waren portugysen oock mededen Paep, die daer nu lange geweest was, mede inden Feest geweest, sittendeop een oliphant des Coninex susters soon, sittende opden toegemaecten olifant, genaempt *Abanta mexach pankat* als nu den Feest gedaen was, soo is de *Abanta* met oliphanten en veel volcx naer t' Casteel gegaen, ouermits de tydingh was, datter veel schepen voorby geseylt waren, Vresen den Coninck datde Portugysen een aenslach tot *Atchein* hadden, oock soo ben ick weder uythet giethuijs Inde poorte gegaen, dito werde den paep mede binnen gebrocht.

Adi 14^en^ is den Coninck van Pedir tot *Atchein* gecomen, ende 14^en^.
den Coninck van pasei op een fort genaempt *lubock* welck de portugysen versochten, welck noch vaster gemaect, ende meer geschut Ingebrocht worde, dese hadden den ouden Coninck methaer volck ontboden, van vrese oft de portugysen haer eenich affbreck wilde doen.

Adi 16^en^ *dito* alsoo daertydingh quam datter wel 60 prauwen van 16^en^.
die van Joor tot pasey waren, soo datden Coninck vreesde datde portugysen metdie van Joor tzamen gespannen waren, Soo is den Coninck van pedir met syn volck wederom naer pedir gereden, om aldaer goede wacht tehouden.

Adi 19^en^ *dito* alsoo daer groote beroerte In *Atchein* was, omdat 19^en^.
dese portugysche schepen hierlagen, soo syn op dito de portugys schip t'seyl gegaen, ende alsoo het schip met de Fust onder seyl waren, isser een rood meyrs schip dat vande eylanden van Maldyues quam ontrent *Atchein* gecomen, dit siende de portugysen synder natoegeseylt, omtzelue te nemen, ende alsoo het dicht byt' Casteel *lubock* was, hebben vant Casteel geschooten, ende int schieten is de portugeessen Fuste haer seyl In brand geraect, alsoo dathijt' schip heeft moeten verlaten, ende den Coninck van pasey heeft met

prau-

prauwen daer volck In bestelt.

20en. *Adi* 20en *dito* alsoo den ouden Coninck seer gram was tegen de portugysen, diedaertot *Atchein* waren, om dat de andere met haer schip, ende Fust, de schepen vande Roodmeyrs in syn bay, oft op rede wilde nemen, heeft de principaelste vande Cooplieden, ende Cappiteyns vande portugysen binnen ontboden, ende als sy binnen waren, heeft den Coninck alle haer geweer, als roers uijt haer huijsen doen halen, ende int hoff gebrocht, ende haer, ende haerhuijsen wel doen bewaken.

5en July. *Adi* 5en *Julij* isser een ander portugys schip gecomen vande *Armade van goa*, ende twee man aenlandt comende, werden mede gefesteert, ende een cleedt yeder aengedaen.

Adi 20en *dito* is den Capn. vant' portugysche schip aenlandt gecomen, ende comende voorde poort van s' Coninex hoff, hebben op schuyfftrompetten, ende scharmaeyen gespeelt, dien sy met haer brochten, gingen metden paep binnen, alwaerse gefesteert werden, ende werden tot twaelff personen, opde maniere van *Atchein* geclaedt.

21en. *Adi* 21en syn de portugysen weder binnen geweest, ende wel gefeesteert synde, wederop oliphanten thuys gebrocht.

23en. *Adi* 23en *dito* alsoo deportugysen weder binnen gingen, is den Coninck uijt was rydende, deden sy descharmeijen, werden voorden Coninck gaende, speelden musyckstucken, sy gingen metden Coninck aende riuier, alwaer sy oock seer gefesteert waren.

25en. *Adi* 25en *dito* is het portugyse schip naer Malacca geseylt, dese seyde de meeste van hare armade In Zeiland gelopen waren, ende datter een van hare schepen aent' eijland *Zeilan* gebleuen was. Dito synder eenige prauwen van Joor opde Cust geweest, den Coninck sond daer eenige prauwen naertoe, doch alsoo die van Joor meerder waren, hebben twee vande *Atchenisen* prauwen genomen, namen het volck daer uyt, ende staken deprauwen aenbrandt, ende als den Coninck dit vernam, heeftse doen veruolgen, alsoo datse die van *Atchein* wel 50 myl veruolcht hebben, tot voorby *Arou*, daer hebben die van *Atchein* weder haer reueingie gecregen, ende

namen weder twee prauwen van die van Joor, ende brochten meest alle haer geuangens wedertot *Atchein*.

Adi 23en *Augusti* nadoen isser een groff stuck geschut geschoten van die vant' land, welck was een teycken datter vreemde schepen quamen, oft gesien werden, soo isser terstont een post uyt het hoff met een peert gereden, om tevernemen watter voor schepen mochten syn, ende als den post wederom quam, seyde alsoo sy noch niet opde rede waren, datter vier duytsche oft portugysche schepen quamen, doch ontrent twee uren daer naer wistmen dattet duytsche schepen waren, want haer wel lieten horen, datze niet sonder geschut, oft kruydt en waren, terstond heeft den Coninck een becken doen slaen, datalle het volck naet Casteel mosten, om goede wachttehouden, ende alsoo daer noch twee oft drie loopschansen begonnen waren te maken, doen de portugysche schepen daer waren, wierden als nu by nacht, ende by dage voortgemaect. Dito werde Lenart den gerenegeerde, sauonts medeboeyen aende benen gedaen, ende most int Hoff gaen. de vier schepen van Zeelandt.

Adi 24en *dito* smorgens vroech is den paep binnen byden Coninck geweest, radende den Coninck dathij ons metons tween intgebercht soude doen voeren, op datmen van ons niet weten en souden, den coninck en heeft sulcx niet willen doen, dan heeft ons in syn fruythof doen bewaren, dito gehoort datter twee man aenland quam welck was gerard de roy, ende Jacques Roschel syn knecht. 24en.

Adi 25en *dito* hebbe ick de duytsche trompetten horen geluydt geuen, alsoo dat my t' hart verblyde, hopende dat godt ons eens uyt der *mooren* handen verlossen soude, soo hoorde ick seggen datter een brief van syn *Pr: Ex*tie was, ende alsoo sy binnen waren, hebben sy na my geuraecht, ende den Coninck om mij gebeden. Soo heeft den Coninck belooft hij my doen halen soude, soo isser een *Siap* gecomen, daerick was, ende brochten my totden smit, alwaer myn boeyen affgedaen worde, dien ick acht maenden gedragen hadde. Daer naer ben ick binnen gebrocht, alwaer ick geuonden vande boeyen verlost ende scheepgecomen.

den hadde *Gerard de Roij* opperCommys *lourens bicker* Commis vande langebarck, *Claes Anthonisz* Cap^en^. vande langebarck, methaer geselschap, dien ick intharte wellecoom noemden doch en dorste niet spreken. Den Coninck gebood ick bij haer neder sitten soude, seyde voortdoor den tolck Inde portugysche sprake, seggende alsoo ick u belooft hebbe, den ouden Cappeteijn Houtman by u lieden tedoen domen, gelyck ick nu gedaen hebbe, soo geeff ick hem u oock gansch vry, waerop ick dehanden om hoge steeckende, gelyck de manier is, hebbe hem bedanct, voort seyde tot my Indeselue sprake vant' *maleijs*, seggende ghij Cap^en^. maect dat geen quaet en sticht, ende yets seghtdat soo niet en is, want ick geue u nu geheel vry, ende alhebt ghij wat verdriet geleden, ende eenich verlies van goet gehadt, ick sal voor u, ende u vrouw weder ander goet geuen, daerom doet wel, waerop ick antwoorde, datick syn Ma. seer bedancte, ende hoopte dathij van my geen quaet horen, en soude. Daer naer als ons volck oorloff namen, hebben versocht, oft ick met haerlieden scheep varen mochte, welck hij consenteerde, ende ben saeonts aenden Admirael Jan Tonnemans gecomen, alwaer ick goede kennisse vonde, dewelcke alle seer verblyt waren, datse my gesont inde schepen sagen, ende ick dies niet te minder verblydt synde, dat myn God uijt der *mooren* handen verlost hadde, waer van hem sy loff, prys, eer, ende danckbaerheijt van nu tot inder eeuwicheijt *Amen*.

Dit is eedele wyse mogende doorluchtige hoochgeboren Furst ende Heere, een kort verhael mynes wederuarens, niet naerde conste des welsprekens maer naer de rechte waerheijt gestelt, het welcke ick mij verstoutet hebbe uwe M. Furstelycke genade tot roem vande goddelycke weldaden, ende genade my arme aerdworm bewesen, ende als een grond oorsake, daer uytde tegenwoordige vrucht deses taelboecx hare oorspronck heeft, toe teeijgenen, ende mittedelen. Bidde ootmoedelyck uwe M. Furstelycke genade belieue, Jonstelyck van

hare

hare onderdanige getrouwe dienaer aen te nemen, die God almachtich, biddende is, uwe M. Furstelycke genade in geluckiger voorspoediger regieringe lange Jaeren gesont te bewaren.

G.

Verclaringe van eenige woorden.

Baij Soldani: is een baij byde Cabo de bonne esperance.
maijotte: een eijlandt soo genaempt.
Anguan: een eijlandt.
Miskit: int moors een kerck.
Canoo: een cleyn schuytgen.
tsiap: een teycken vanden Coninck.
Tommagon: een visiteur van schepen.
Sabandaer: den tollenaer.
Corcon: den secretaris vanden Coninck.
Taijeel: doet 16 masen.
masen: is gout gelt, vyff is een reael van achten.
Ebrahemij: syn goude venetianen doen 3½ gulden.
Cris: een van haer geweer.
Joor: een plaets after *malacca*.
pedir: een plaets 18 myl van *Atchein*.
pasey: een plaets 32 mijl van *Atchein*.
Passangan: een plaetsken daerontrent.
Cheech: den oppersten Raetsheer vanden Coninck.
Perack: een plaets by *malacca*.
Campong pegu: een plaets tot Atchein.
Nalij: een maet ontrent ½ schepel.
quala: een rede daer Schepen anckeren.
Piriaman: een plaets bewesten *Sumatra*.
Tijkoe: mede een plaets aldaer.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

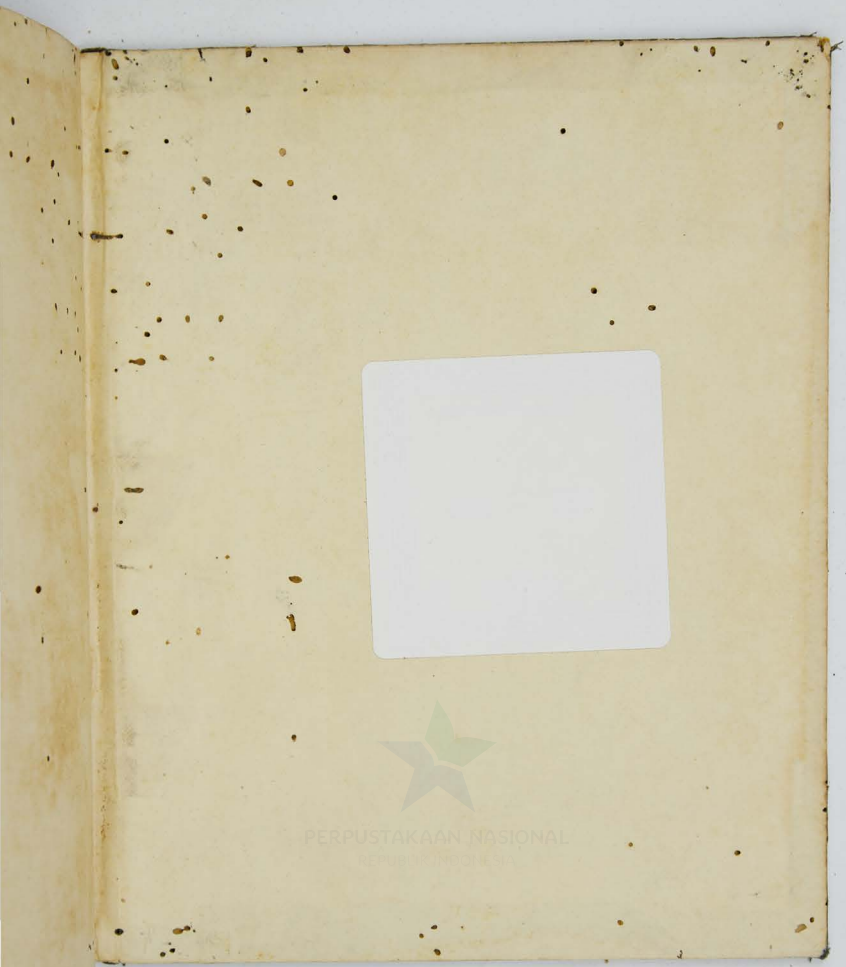
PERPUSTAKAAN NASIONAL

